Kuch – bilim va tafakkurda

Ma'rifat

МАЪРИФАТ • ХАЛҚ ЗИЁЛИЛАРИ ГАЗЕТАСИ • معرفت

1931 йилдан чиқа бошлаган | 1999 йил 8 сентябрь, чоршанба | Баҳоси сотувда эркин нархда | № 72 (7165)

Da'vat

Билим, маърифат яхши ахлоқ билан безанмоғи лозим.

Абу Наср ФОРОБИЙ

Ibrat

Охунбобоев туманидаги Ғиштмон қишлоғи болалари ўқув йилини 320 ўринли замонавий мактабда бошладилар. Пухта билим олиш, шунингдек, спорт билан шуғулланиш учун барча шароитлар муҳайё этилган янги илм маскани ўқувчилар учун ажойиб совға бўлди.

ДИД ВА ТАФАККУР ТАРБИЯСИ

Ўқувчиларнинг бадиий-эстетик дидини шакллантириш, уларнинг ҳаёт тўғрисидаги тасаввур, тушунчаларини кенгайтириш, ҳар жиҳатдан мустақил фикрлайдиган баркамол шахсни тарбиялашда тасвирий санъат таълимининг имкониятлари каттадир. Маълумки, чуқур ва мукаммал билимга эга бўлиш фақат ўқиш орқали амалга оширилади. Мустақил фикрга эга бўлишда ҳам мустақил равишда орттирилган билимлар муҳим аҳамият касб этади. Шунга кўра, тасвирий санъат ўқитувчисининг таълим жараёнидаги асосий вазифаларидан бири ўқувчиларни эркин фикрлашга ундаш орқали уларнинг ижтимоий фаоллигини оширишдир. Ўқувчиларнинг ижтимоий фаоллиги эса уларни ижтимоий фойдали бадиий фаолиятга жалб этиш йўли билан тарбияланади.

Мустақил ишлаш жараёнида ўқувчилар тасвирий санъатдан зарур билимларни онгли равишда пухта қабул қилиб оладилар ва у ҳақида чуқур фикр-мулоҳаза юритадилар. Олган назарий билимларини эса амалда қўллашга ўрганадилар.

> *«Таълимнинг янги модели жамиятда мустақил фикрловчи эркин шахснинг шаклланишига олиб келади».*
>
> **Ислом КАРИМОВ**

Турли мавзуларда мустақил тасвирий фаолият билан шуғулланиш ўқувчиларнинг фикрлаш қобилиятини ўстиради. Улар ўз олдига қўйган мақсадга эришишда, ҳар қандай қийинчиликларга қарамай, бошлаган ишини зўр қизиқиш билан якунига етказишдек қатъият ҳосил қиладилар. Бу масалада ёшларнинг билим даражаси, мустақил фикр юритишини ҳозирги замон талаблари даражасига кўтаришга жиддий эътибор берилмаётир. Эндиликда бу камчиликларни бартараф этишимиз, жамиятимиздаги ислоҳот, янгиланиш жараёнлари талабларини англашимиз зарурдир. Аксинча, бола мустақилликка эга бўлмаса, у шунчаки тақлидчи, ҳафсаласиз бўлиб қолади. Мустақил фикр юритишга эга бўлган бола бундай фазилатга эга бўлмаган боладан буткул фарқ қилади. У камол топиб, ўз кучини синаб кўра оладиган, ўзи яратган нарсани мустақил идора эта биладиган инсон бўлади. Инчинун, таълим-тарбия ишида болаларнинг ўз-ўзини такомиллаштириш жараёнига кенг ўрин берилмоғи лозим. Чунки инсоният фақат мустақил ўрганиш туфайлигина жадал шаклланади. Шу ўринда таъкидлаш жоизки, мустақил фикрлар мустақил орттирилган билимлардангина юзага келади. Ёдлаш эмас, фикрлаш билан эгалланган билим ҳақиқий билимдир.

Бола мустақил фикр юритиши учун унга ёшлигиданоқ жиддий эътибор бериш лозим. Бинобарин, боланинг мустақил фикр юритиши ўз-ўзини англаши, онги, тафаккури шаклланиши асосида бутун хатти-ҳаракатининг онгли равишда тартибга келишида, шунингдек, ижтимоий муносабатлар доирасига киришида намоён бўлади. Бу жараёнда боланинг онги, ташқи оламга боғлиқ ҳолда, бир мақсадга қаратила бошлайди. Онг шакллана бошлагач, бола амалий фаолиятининг ўзига хос хусусиятлари пайдо бўлади: биринчи йилда ҳиссий таъсирчанлик кучайса, иккинчи йили идрок этишнинг такомиллашуви юзага келади. Натижада болалар теварак-атрофдаги нарса-ҳодисаларга муносабат билдира бошлайди.

(Давоми 3-бетда)

ЖАҲОН ОЛИМЛАРИ ЭЪТИБОРИДА

E'tirof

Утган йили июль ойида Москвада «Физикани университетларда ўқитиш» бўйича Халқаро конференцияда «Ўзбекистон олий ўқув юртларида физикани ўқитиш масаласи» мавзусида маъруза билан чиқдим. Маърузам тугагач, «Олий мактабда физикани ўқитиш» журналининг бош муҳаррири, профессор Илвин деган киши менга мурожаат қилди. У яқинда академик Бузивахиннинг (Россия педагогика фанлари академиясининг президенти) Ўзбекистондан қайтиб келиб, у ерда таълим бўйича революцион ўзгаришлар рўй бераётганлиги ҳақида академия йиғилишида тўлқинланиб гапирганлигини айтди. Мендан ўз журнали учун Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг мақсади ва моҳиятини акс эттирувчи мақола ёзиб юборишимни илтимос қилди.

Москвадан қайтиб келгандан кейин «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури: XX1 асрга йўналтириш» номли мақола ёзиб, дастурнинг, имконим даражасида, шарҳини бердим. Мақола «Преподавание физики в высшей школе» журналида босилди.

Яқинда, июль ойида, Москвада бўлиб ўтган халқаро конференцияда москвалик дўстим проф. Ивановнинг уйида япониялик профессорлар Гендо Оами (Кумамоти Университетидан) ва Уан Жон-Ичиро Иокка (Нагая университетидан) билан танишдим. Улар менинг Самарқанд университетидан эканлигимни билгандан сўнг, Ўзбекистон ҳақида янада кўпроқ маълумот олишга интилаётганлигини, айниқса, биздаги таълим тизими бўйича аҳборот беришимни сўрадилар. Мен уларга юқоридаги айтиб ўтилган журналда чиққан мақола нусхасини юбордим. Шу йил 3 сентябрь куни профессор Гендо Оамидан мақолани олганлиги ва раҳматномасини олдим. Юқоридаги иккита факт бизларни янада руҳлантирди ва Кадрлар тайёрлаш миллий дастурини ҳаётга татбиқ қилиш тараққиётимизни белгиловчи асосий ҳужжатлардан бири эканлигига ишончимизни янада оширди.

Облоқул ҚУВОНДИҚОВ,
физика-математика фанлари доктори, профессор

УЧЛИКНИНГ ВАЗИФАСИ

Oila, maktab, mahalla

Жиддий, масъулиятни ҳис этадиган, ўқиш ва касб эгаллашга интилган, яхши-ёмоннинг фарқига етадиган, эсли-ҳушли йигит ва қизлар ёшларимизнинг аксарият қисмини ташкил қилади. Лекин ҳеч нарса қизиқтирмайдиган, бекорчиликка, енгил-елпи юришга, безориликка, ичкиликбозликка, гиёҳвандликка берилган ёшлар ҳам бор. Қонунбузарликнинг 30 фоиздан ортиғи айнан шундай ёшлар ҳисобига тўғри келади. Демак, биринчи навбатда уларга нисбатан мунтазам ва изчил тарбиявий иш олиб бориш лозим. Бунда «Оила – маҳалла - мактаб» концепцияси яхши кўмак бўлади. Ихлос ва фаоллик билан бу дастурни ҳаётга татбиқ қилаётган маҳаллаларда ёшларни мустақил Ўзбекистонга муносиб, билимдон, маданиятли, ислоҳотларни давом эттира оладиган баркамол инсон қилиб тарбиялаш вазифаси муваффақиятли амалга ошаяпти. Шу билан биргаликда, айрим фуқаролар йиғинларида маънавият ва маърифат ҳамда ёшлар тарбияси каби масалалар ҳисоботларнинг ёки кун тартибининг охирига қўйилиши, уларнинг бажарилишида сусткашлик ёки лоқайдликка йўл қўйилаётганини кўрсатади. Ёшлар ўртасида, аввваламбор, оила қуришнинг маънавий-ахлоқий асослари, унинг масъулиятию моҳияти, оилада босиқлик, андиша, вафодорлик, хушмуомалалик, ҳалоллик, поклик, тозалик ҳақидаги буюк донишманд алломаларимиз мероси, тасаввурлари, ғояларини ёйиш борасида тарғибот ишларини олимлар, ўқитувчи-мураббийлар, нуроний фахрийлар иштирокида олиб боришни мунтазам ва илмий йўлга қўйиш лозим.

(Давоми 3-бетда)

ЯНГИ КАСБ-ҲУНАР КОЛЛЕЖЛАРИ

Бугунги янгиланиш қадамлари эртанги ўзгаришларга йўл очади. Мамлакатимизда ташкил қилинаётган янги академик лицейлар ва касб-ҳунар коллежлари келажакда улкан ўзгаришларга асос бўлишини бугун кўпчилик англаб бормоқда. Биз бугун янги ўқув йилида ишга тушиши кўзда тутилган 102 та касб-ҳунар коллежларининг шу кунгача тантанали очилганлари билан таништирамиз.

ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН РЕСПУБЛИКАСИда бу йил очиладиган 10 та касб-ҳунар коллежларининг барчасида тантанали очилиш маросимлари бўлиб ўтди. Ушбу коллежлар 5 та йўналиш бўйича мамлакатимиз учун зарур мутахассис кадрларни тайёрлайди. **Қораўзак, Шуманай, Амударё, Хўжайли, Тўрткўл, Беруний туманлари**да фаолиятини бошлаётган мазкур таълим даргоҳлари қишлоқ хўжалик соҳасига йўналтирилган бўлиб, уларда ёшлар қишлоқ хўжалик ҳамда гидромелиорация машиналари ва ускуналарини ишлатиш ва таъмирлаш, чорвачилик ҳамда ўсимликшунослик бўйича фермер хўжаликларини ташкил қилиш ва юритиш, ўсимликларни ҳимоя қилиш, агрономия, ветеринария, зоотехния, қишлоқ хўжалигини электрлаштириш ва автоматлаштириш, экология ва атроф муҳитни ҳимоя қилиш, ер тузиш, қишлоқ хўжалик маҳсулотларини консервалаш технологияси каби йўналишларда таълим-тарбия олишади. **Нукус шаҳридаги касб-ҳунар коллежи** саноат йўналишида металлни қайта ишлаш, пайвандлаш, тикувчилик, қандолат, нон ва макарон маҳсулотларини ишлаб чиқариш, автомобиль транспортини бошқариш ва юк ташишни ташкил этиш, кимё технологияси ва ишлаб чиқариш бўйича кадрлар тайёрлайди. **Нукусдаги педагогика касб-ҳунар коллежида** бошланғич таълим, мактабдан ва синфдан ташқари тарбиявий ишлар, мусиқий тарбия, бошланғич синфларда жисмоний тарбия, миллий кийимлар тикувчиси, графика ва ҳуқуқшунослик бўйича бўлажак мутахассислар тайёрланса, **иқтисодиёт йўналишидаги касб-ҳунар коллежида** эса ёшлар тижорат иши, молия, бухгалтерия ҳисоби, банк иши, хўжалик фаолияти ҳуқуқи ва ҳуқуқшунослик бўйича билим олишади. Шунингдек, **Нукус тиббиёт касб-ҳунар коллежида** даволаш, акушерлик ҳамда ҳамширалик ишлари бўйича булғуси тиббиёт ходимлари тайёрланади.

АНДИЖОН ВИЛОЯТИда бу йил фойдаланишга топширилган 12 янги турдаги ўқув муассасасининг 6 тасига янги бинолар қуриб берилди ва улар янги ўқув йилининг бошида тантанали равишда очилди. **Андижон туманидаги саноат касб-ҳунар коллежи** тикувчилик ва тўқув ишлаб чиқариш, халқ истеъмол буюмларини моделлаштириш ва конструкциялаштириш бўйича, **Андижон шаҳридаги маиший хизмат касб-ҳунар коллежи** эса радиотехника ва телеаппаратураларга хизмат кўрсатиш ва таъмирлаш, реклама фаолияти, уй-рўзғор буюмларини таъмирлаш, умумий овқатланиш, бухгалтерия ҳисоби бўйича кадрлар тайёрлайди. **Хонободдаги маиший хизмат коллежида** ҳам ёшларимизга бухгалтерия ҳисоби, сартарошлик санъати ва декоратив косметика, котибалик иши, умумий овқатланиш ва сураткашлик бўйича билим ва кўникмалар берилади. **Жалолқудуқ иқтисодиёт касб-ҳунар коллежида** бўлажак ҳуқуқшунослар, солиққа тортиш, иш юритиш ва архив ишлари, ҳамда бухгалтерия ҳисоби бўйича кадрлар тайёрланади.

Асака ҳамда **Шаҳрихон қишлоқ хўжалик касб-ҳунар коллежларида** хўжалик фаолияти ҳуқуқи, агрономия, қишлоқ хўжалик машиналари, ускуналарини таъмирлаш ва фойдаланиш, давлат кадастри, ўсимликшунослик бўйича фермер хўжалигини ташкил қилиш ва юритиш йўналишларида мутахассислар тайёрланади.

БУХОРО ВИЛОЯТИда ишга тушган янги 2 та касб-ҳунар коллежи тантанали равишда очилди. **Ғиждувондаги қурилиш коллежи** эндиликда қурилиш-пардозлаш, том ёпиш ҳамда дурадгорлик ва паркет ишлари бўйича мутахассис кадрлар тайёрлай бошлайди. **Бухоро шаҳридаги қурилиш-саноат коллежида** эса ёшлар сантехника, вентиляция, электр тизимлари ва жиҳозлари монтажи, пайвандлаш, темир-бетон конструкцияларини монтажлаш бўйича мутахассисликларга эга бўлишади.

(Давоми 2-бетда)

JUMLADA JAHON

• Ўзбекистон Республикаси марказий сайлов комиссиясининг «Ўзбекистон Республикаси Президенти сайловини ўтказувчи сайлов округларини тузиш тўғрисида»ги қарорига биноан ҳамда «Ўзбекистон Республикаси Президенти сайлови тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 9-, 14- моддаларига мувофиқ Тошкент шаҳрида, барча вилоятларда ва Қорақалпоғистон Республикасида 14 та сайлов округи ташкил этилди.

• «Бюджет ташкилотларини маблағ билан таъминлаш тартибини такомиллаштириш тўғрисида» Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарори чиқди.

• Мамлакатимиз мустақилиги байрами муносабати билан Ўзбекистон халқи ва Президенти номига давлатлар раҳбарлари ва халқаро ташкилотлардан табрик мактублари ҳамон келиб турибди.

• Белград суди томонидан ўз ташкилоти ваколатлари ниқоби остида НАТО фойдасига жосуслик қилаётганликда айбланиб, узоқ муддат қамоқ жазосига ҳукм қилинган Австралиянинг «Кэр Острэлиа» инсонпарварлик ташкилотининг икки вакилини озод этиш тўғрисидаги Югославия ҳукумати қарорини БМТ Бош котиби Кофи Аннан юқори баҳолади.

• Ироққа нисбатан қўлланилаётган иқтисодий жазо чоралари натижасида ироқлик болаларнинг азият чекаётганлиги, мамлакатда озиқ-овқат ва дори-дармон танқислиги юзага келганлиги Ироқнинг жанубий ҳудудларига сафар қилган АҚШ конгрессменлари делегацияси вакили Филис Бенисни дунё мамлакатларини ушбу давлатга нисбатан жазо чорасини бекор қилишга чақиришга даъват этди.

Ютуқлар, муаммолар, ечимлар

2-бет

Ўқитувчи ён дафтарига

САҲРОДАГИ МУЗЛИКЛАР

Жазоир нефть институти буюртмасига кўра, Саҳрои Кабирни ўрганаётган тадқиқотчилар саҳро ҳудудидан денгиз ҳайвони қолдиқларини топишди. Топилмани синчиклаб ўрганиб чиққан олимлар, бундан тахминан 450 миллион йиллар муқаддам Саҳрои Кабир қалин музликдан иборат бўлган, деган хулосага келдилар.

ОБ-ҲАВО ДАРАКЧИСИ

Эндиликда америкалик об-ҳаво мутахассисларининг мушкуллари осон бўладиган бўлди. Боиси, улар баҳоси 6,2 миллион долларлик ўта ноёб компьютерга эга бўлишди. Бу ажойиб қурилма нафақат бугунги ёки эртанги ҳароратни, ҳатто бундан 200-300 йил аввал ер юзида об-ҳаво қандай бўлганлигини ҳам айтиб бера олади.

ОЛИМЛАРНИНГ ХУЛОСАСИ

Немис олими Александр Лерхель Германиядаги яқин 50 йиллик об-ҳаво маълумотларини ва аҳоли кўпайишига оид статистик маълумотларни ўзаро солиштириб, кутилмаган хулосага келди. Олимларнинг фикрича, иссиқ кунлардан сўнг бир ой ўтгач пайдо бўлган ҳомила ўғил ва совуқдан шунча муддат ўтиб пайдо бўлган ҳомила қиз бўларкан.

ЭНГ ШИРИН СУТ

Олимлар ўтказган тадқиқотлар натижалари энг ширин сутли жонивор каркидон эканлигидан далолат бермоқда. Каркидон сутида 36 фоиз қанд моддаси мавжуд экан. Шунингдек, энг ёғсиз сут ҳам каркидон сутидир. Бу ҳайвон сутининг таркибида 0,3 фоизгина ёғ бор экан.

Temir irodali Timur

4-бет

ЛОҚАЙДЛИКНИНГ АЧЧИҚ МЕВАСИ

Бир ойдан бери жаҳон оммавий ахборот воситаларининг диққат-эътибори Қирғизистоннинг Ўш вилоятидаги тоғли Боткент туманига қаратилган. Тожикистон-Қирғизистон чегарасини бузиб кирган халқаро террорчилар дастлаб бу тумандаги бир қанча қишлоқни эгалладилар ва бир неча масъул лавозимли шахслар ҳамда фуқароларни гаровга олдилар. Афсуски, Қирғизистон ҳукумати керакли чора-тадбирларни ўз вақтида кўрмади. Террорчилар эса бундай вазиятдан фойдаланиб, бир неча кундан сўнг янада каттароқ гуруҳ билан қайтиб келдилар. Боткент тумани марказидан 150 км нарида жойлашган Олтин Жайлов қўрғонидан бир неча киши ва бу ерда қидирув олиб бораётган 4 япон геологини ҳамда унинг таржимонини гаровга олдилар. Гаровга олинганлар орасида Қирғизистон ички ишлар вазирлиги ички қўшинлари қўмондони генерал А.Шамкеев ҳам бор эди.

Шу ўринда ҳақли савол туғилади. Биринчи воқеадан кейин нега қатъий чора-тадбирлар кўрилмади? Генерал қандай қилиб осонгина гаровга олинди? Хуллас, бу ҳодисалар Қирғизистон раҳбарияти, мудофаа ва миллий хавфсизлик маҳкамалари чегараларни мустаҳкамлаш, экстремизмга қарши курашда ниҳоятда эътиборсиз бўлганликларини рўй-рост кўрсатди. Мамлакатнинг собиқ вице президенти, Ички ишлар ва Миллий хавфсизлик вазирликларини ҳам бошқарган генерал Феликс Қуловнинг "Озодлик" радиосига берган интервьюсида таъкидланишича, Тожикистон мухолифати қуролли гуруҳлари илгари ҳам бир неча бор Қирғизистоннинг чегарадош тоғли ҳудудларига кириб бу ердан озиқ-овқат талаб қилган, аҳоли ўртасида экстремистик руҳдаги ташвиқот ишлари юритишга уринган. Ишбилармон сифатида Ўш вилоятининг турли шаҳарларига келиб-кетиб юрганлар. Бу ҳақда Қирғизистон ҳукуматига ўз вақтида хабар берилган. Аммо фавқулодда чоралар кўрилмаган. Шу жиҳатдан кишини ҳайрон қолдирадигани — Қирғизистон раҳбариятининг ваҳобийлик ва диний экстремизм каби таҳдидларга деярли жиддий ёндашмаганлигидир. Қирғизистон Президенти Асқар Акаев бундан бир ойча муқаддам Россиянинг "Независимая газета"си мухбирига берган интервьюсида ваҳобийликни оддий бир ҳол сифатида баҳолагани ҳам кўпчиликни ҳайрон қолдирган эди. Қирғизистондаги ҳозирги воқеалар ўша лоқайдликнинг аччиқ мевалари эмасми?

20 август куни халқаро террорчилар ўзларига таниш йўлдан яна Қирғизистонга кириб келдилар. Бу сафар уларнинг асл нияти ошкор бўлди. Минтақада қўпорувчилик ишларини авж олдириш, зўрлик билан конституцион тузумларни ағдариб, ўрта аср тартибларини ўрнатишни хаёл қилган бу террорчиларнинг асл мақсади Қирғизистон ҳудудида макон қуриш, янги кескинлик ўчоғини вужудга келтириш, хориждаги диний-экстремистик ташкилотларнинг молиявий ёрдамлари билан бу ердаги барқарорликни издан чиқаришдир.

Сўнгги маълумотларга қараганда, террорчилар ҳозиргача 13 кишини, шу жумладан, 4 япон геологи ва уларнинг таржимонини ҳамда қирғиз генералини гаровда ушлаб турибдилар. Япония ҳукумати имкон қадар ўз фуқароларини қароқчилар чангалидан қутқариб олиш йўлларини қидирмоқда. Қирғизистон раҳбарияти эса террорчилар хуружи нечоғлик мудҳиш оқибатларга олиб келиши мумкинлигини англашдан ҳам кўра, менинг назаримда, мамлакат иқтисодиётига катта сармоялар олиб кираётган Япония билан алоқаларга заха етишидан ташвишда.

28 август куни Ўш шаҳрида тўрт республика – Ўзбекистон, Қозоғистон, Қирғизистон ва Тожикистон Ташқи ишлар, Мудофаа вазирлари ва Миллий хавфсизлик хизмати раҳбарларининг йиғилиши бўлиб ўтган эди. Йиғилишда қабул қилинган Баёнотда мавжуд хавфга қарши биргаликда курашиш нияти баён этилган. Айни пайтда давлат чегараларини мустаҳкамлаш, экстремистларнинг чекиниш йўлларини кесиш, уларга бошпана бермаслик ва узил-кесил тор-мор қилишга келишилган эди. Аммо сўнгги маълумотлар бу мажбуриятлар айрим давлатлар томонидан тўла бажарилмаётганлигини кўрсатмоқда. Жумладан, террорчиларнинг бир қисми яна Тожикистоннинг Жирғатол туманига қочиб ўтган. Буни қандай изоҳлаш керак? Мухолифат раҳбарлари нега миллий ярашув бандларига қатъий риоя қилмаяптилар? Террорчилар нега Тожикистон-Қирғизистон чегарасида уёқдан-буёққа ўтиб, эмин-эркин қурол кўтариб юрибди? Аслида бу Тожикистонда ноябрь ойида бўлиб ўтадиган Президент сайловлари натижасига суқланиб кўз тикиб турган Бирлашган тожик мухолифатининг сиёсий ўйинидан бошқа нарса эмас.

Кўпчиликни ўйлантираётган яна бир савол — босқинчилар қурол-яроғни қаердан олаяптилар? Ахир "ётиб еганга тоғ чидамас" деган нақл бор. Ўқ-дори тўхтовсиз таъминланиши керак-ку! Излар яна Тожикистоннинг Жирғатол туманига олиб бормоқда. Чамаси, халқаро террорчилар Тожикистон ҳукуматининг қўли қисқалигидан ва Бирлашган тожик мухолифати раҳнамолари хайрихоҳлигидан фойдаланиб, қора ишларини амалга оширмоқдалар.

Масалага чуқурроқ ёндошилса, Доғистондаги воқеалар билан Қирғизистондаги воқеалар бир-бирига узвий боғлиқ эканлиги аён бўлади. Ҳатто бу ҳаракатларни бир қанча хорижий мамлакатлар жумладан, Афғонистондаги айрим сиёсий гуруҳлар моддий жиҳатдан таъминлаётганлиги маълум. Яқинда Афғонистонда Покистон, Эрон ва Марказий Осиё давлатларидаги ақидапараст гуруҳлар раҳбарларининг йиғилиши бўлиб ўтганлиги ҳам бежиз эмас. Террорчиларнинг ҳомийлари ким бўлишидан қатъий назар, мақсадлари аниқ:минтақадаги барқарорликни издан чиқариш, қардош миллатлар орасига нифоқ солиш, парокандаликни вужудга келтириб, ҳокимиятни қўлга киритишга уриниш.

Аммо булар хом хаёлдан бошқа нарса эмаслиги кундай равшан. Ўз эркини қўлга киритган халқ оқ билан қоранинг фарқига яхши боради. Қирғизистондаги таниқли дин пешволаридан бирининг "Вечерный Бишкек" газетасидаги чиқишида айтилганидек, ақидапарастларнинг мақсади дин эмас, ҳокимиятни қўлга киритиш. Улар юзма-юз тўқнашувдан қўрқиб, гаровга олиш билан шуғулланмоқдалар. Бу билан халқаро ҳамжамият кўз ўнгида ўзларини кучли мухолифат қилиб кўрсатишга уринмоқдалар. Дин пешвосининг фикрича, бу хатарга қарши оқиллик ва аҳиллик билан кураш олиб бориш керак. Бунда дин аҳлларининг фаоллиги ҳам муҳим аҳамият касб этади.

Терроризмнинг миллати йўқ. Матбуот хабарларига қараганда, Қирғизистондаги босқинчилар ичида пуштунлар, араблар, тожиклар, ўзбеклар ва инглиз тилида гаплашувчи бошқа миллат вакиллари бор. Ҳатто толибон ҳаракатининг 2 генерали борлиги айтилмоқда. Очиғини айтганда, булар — ёлланма аскарлар. Европада бундайларни "ёввойи ғозлар" деб атайди. Улар учун миллат ҳам, мамлакат ҳам йўқ. Ким садақа берса, ўшанинг ноғорасига ўйнайдилар. Ким товоқларига суяк ташласа, ўшанинг оёғини ялайдилар. Кимнинг қони тўкилаётганлиги билан ҳам ишлари йўқ. Дин, халифалик ҳақидаги гаплар эса бир ниқоб холос.

Диний экстремизм чаласаводликдан озиқланади. Зеро, саводсиздан кўра чаласавод одам хавфли. У озгина билган нарсасини ҳам ягона ҳақиқат деб қабул қилади. Ақидапарастлик касали билан "оғриган"ларнинг кўпчилиги ана шу чаласаводлардан. Акс ҳолда улар Тожикистон ва Афғонистонда рўй берган биродаркушлик урушидан, Жазоирда неча йилдир давом этаётган хунрезликдан мантиқий хулоса чиқарган бўлар эдилар. Оллоҳ берган буюк неъмат – Ватан озодлиги ва диний эркинликни қадрлаган бўлар эдилар.

Халқимизда "Чўкаётган одам хасга ёпишади" деган нақл бор. Халқаро террорчиларнинг Қирғизистон жанубидаги талвасалари ана шу нақлни эслатади.

Насриддин МУҲАММАДИЕВ

ЯНГИ КАСБ-ҲУНАР КОЛЛЕЖЛАРИ

(Боши 1-бетда)

ЖИЗЗАХ ВИЛОЯТИда ўз фаолиятини бошлаётган 3 та касб-ҳунар коллежининг ҳаммасида тантанали очилиш маросимлари бўлиб ўтди. **Жиззах туманидаги маиший хизмат коллежида** йигит-қизларга радиотехника ва телеаппаратураларни таъмирлаш ва хизмат кўрсатиш, котибалик иши, савдо, тикувчилик, сураткашлик, бухгалтерия ҳисоби ҳамда автотранспорт воситаларидан фойдаланиш ва таъмирлаш бўйича таълим-тарбия берилса, **Зафаробод** ҳамда **Пахтакор туманларидаги қишлоқ хўжалик касб-ҳунар коллежларида** эса қишлоқ хўжалиги машина ва усканаларидан фойдаланиш ҳамда таъмирлаш, ўсимликшунослик ҳамда чорвачилик бўйича фермер хўжаликларини ташкил этиш ва юритиш, агрономия, бухгалтерия ҳисоби, тикув ишлаб чиқариш ва молия бўйича мутахассис кадрлар етиштирилади.

ҚАШҚАДАРЁ ВИЛОЯТИда бу йил ташкил қилинаётган 8 та касб-ҳунар коллежининг 7 таси тантанали равишда очилди. Қарши шаҳрида 3 та янги касб-ҳунар коллежи реконструкциядан чиқарилди. Шаҳардаги **қурилиш коллежида** умумий қурилиш, дурадгорлик ва паркет, қурилиш-пардозлаш ишлари, бухгалтерия ҳисоби, юк кўтариш машиналаридан фойдаланиш, пайвандлаш, уй-жой ва жамоат биноларидан фойдаланиш ва уларни таъмирлаш бўйича, **маданият коллежида** маданий-маърифий фаолият, мусиқа асбоблари санъати, кутубхона иши ва эстрада санъати йўналишида, **иқтисодиёт коллежида** эса тижорат фаолияти, умумий овқатланиш, менежмент, бухгалтерия ҳисоби, банк иши, солиққа тортиш, хўжалик фаолияти ҳуқуқи бўйича кадрлар тайёрланади. **Қамаши педагогика касб-ҳунар коллежида** мактабгача тарбия, бошланғич синфларда жисмоний тарбия, менежмент, солиққа тортиш, бухгалтерия ҳисоби бўйича, **Косон саноат коллежида** металлга ишлов бериш, менежмент, автотранспортдан фойдаланиш ва уларни таъмирлаш, молия агенти йўналишида, **Қамаши ва Чироқчи қишлоқ хўжалик касб-ҳунар коллежларида** эса агрономия, қишлоқ хўжалиги машина ва ускуналаридан фойдаланиш ва таъмирлаш, чорвачилик ҳамда ўсимликшунослик бўйича фермер хўжаликларини ташкил этиш ва юритиш, молия, хўжалик фаолияти ҳуқуқи, ер тузиш, ветеринария, тикувчилик ишлаб чиқариш ва бухгалтерия ҳисоби бўйича мутахассис кадрлар тайёрланади.

НАВОИЙ ВИЛОЯТИда ташкил қилинаётган 4 та касб-ҳунар коллежининг барчасида тақдимот маросимлари бўлиб ўтди. **Навоий қурилиш коллежида** қурилиш-пардозлаш, умумқурилиш, дурадгорлик ва паркет ишлари, газ жиҳозлари ҳамда сув таъминоти ва оқава сув тармоқларини монтаж қилиш ва таъмирлаш, **Зарафшон саноат коллежида** пайвандлаш, қурилиш-пардозлаш ишлари, назорат ўлчов асбоблари ва автоматика, саноат машиналари ва қурилмалари, автомобилларни таъмирлаш ва ишлатиш, саноат корхоналари электр ускуналари бўйича, **Кармана ва Конимех туманларидаги қишлоқ хўжалик йўналишларидаги коллежларда** қишлоқ хўжалигини электрлаштириш ва автоматлаштириш, ўсимликшунослик бўйича фермер хўжалигини ташкил этиш ва юритиш, қишлоқ хўжалиги ва сув хўжалиги машина ва ускуналаридан фойдаланиш ва таъмирлаш, агрономия, ер тузиш, ветеринария бўйича кадрлар тайёрланади.

НАМАНГАН ВИЛОЯТИда ишга тушаётган 7 та касб-ҳунар коллежидан 4 таси тантанали очилди. **Наманган тиббиёт коллежида** ҳамширалик, акушерлик ҳамда тиббиёт профилактика ишлари бўйича, **Чуст қурилиш коллежида** қурилиш-пардозлаш, умумқурилиш, дурадгорлик ва паркет ишлари, бухгалтерия ҳисоби ва тикувчилик ишлаб чиқариш усталари тайёрланади. **Наманган ва Косонсой енгил саноат коллежларида** йигирув, тўқувчилик, тикувчилик, трикотаж, пойафзал ишлаб чиқариш бўйича, пиллачилик ва бухгалтерия ҳисоби йўналишларида ёшлар таълим оладилар.

СИРДАРЁ ВИЛОЯТИда очилаётган 5 та касб-ҳунар коллежининг 2 тасида тақдимот маросимлари бўлиб ўтди. Вилоятнинг **Ширин шаҳрида** умумий овқатланиш, бухгалтерия ҳисоби, радио ва телеаппаратураларни ишлатиш ва таъмирлаш, сартарошлик ва декоратив косметика бўйича мутахассисларни **маиший хизмат коллежи,** назорат-ўлчов асбоблари ва автоматика иссиқлик электростанциялари ускуналарини, автотранспортни ишлатиш ва таъмирлаш, автоматлаштирилган ускуна ва жиҳозларни ишлатиш бўйича кадрларни **энергетика коллежи** тайёрлайди.

СУРХОНДАРЁ ВИЛОЯТИда ташкил этилаётган 6 та касб-ҳунар коллежидан шу кунгача **Термиз маиший хизмат коллежининг** тақдимоти бўлиб ўтди. Бу ерда умумий овқатланиш, савдо, бухгалтерия ҳисоби, хўжалик ҳуқуқи фаолияти, солиққа тортиш ва радио-телеаппаратураларни таъмирлаш ҳамда хизмат кўрсатиш йўналишларида таълим берилади.

ФАРҒОНА ВИЛОЯТИда бу йил очилаётган барча 11 та касб-ҳунар коллежларининг тантанали очилиши бўлиб ўтди. **Кувасой саноат коллежида** тикувчилик ишлаб чиқариш, пайвандлаш, металларга ишлов бериш, ишлаб чиқариш жиҳозларини ишлатиш ва техник хизмат кўрсатиш усталари, **Қўқон темир йўл коллежида** темир йўл транспортларини, электротехник компьютер ва офис жиҳозларни ишлатиш ва таъмирлаш, бухгалтерия ҳисоби, металларга ишлов берувчи дастгоҳлар, пайвандлаш усталари, **Қўқон саноат ва енгил саноат коллежларида** шароб ишлаб чиқариш технологияси, газ ва нефть таъминоти тизими ускуналаридан фойдаланиш ва уларни таъмирлаш, матога ишлов бериш, тикувчилик, трикотаж, пойафзал, ишлаб чиқариш машина ва жиҳозларидан фойдаланиш ва уларни созлаш, бухгалтерия ҳисоби, автомат ва ярим автомат, енгил саноат машина ва жиҳозларини ишлатиш ва таъмирлаш усталари, **Фарғона саноат коллежида** эса корхона ва фуқаро биноларининг электр жиҳозларини, совуткич компрессор машиналари ва қурилмалари, автомобиль, авиадвигателларни таъмирлаш ва ишлатиш, бухгалтерия ҳисоби, металларга ишлов бериш дастгоҳлари усталари тайёрланади. **Фарғонадаги машинасозлик коллежида** металларга ишлов бериш, назорат ўлчов асбоблари, саноат машиналари жиҳозларини, автомат ва ярим автоматларни ишлатиш ва созлаш, механика йиғув ишлари ва пайвандлаш усталари, **Марғилон қурилиш коллежида** давлат кадастри бухгалтерия ҳисоби, юк кўтариш ва қурилиш машиналарини ишлатиш, қурилиш пардозлаш, умумқурилиш ишлари усталари, **Аввал маиший хизмат коллежида** бухгалтерия ҳисоби, тикувчилик, уй-рўзғор буюмлари, радиотелеаппаратураларга техник хизмат кўрсатиш ва уларни таъмирлаш усталари, **Боғдод, Ёзёвон ҳамда Бешариқ туманларидаги қишлоқ хўжалик коллежларида** агрономия, қишлоқ хўжалик техникаларидан фойдаланиш ва техник хизмат кўрсатиш, қишлоқ хўжалигини электрлаштириш ва автоматлаштириш, ўсимликшунослик, чорвачилик бўйича фермер хўжаликларини ташкил этиш ва юритиш, бухгалтерия ҳисоби, пиллачилик, балиқчилик ҳамда ветеринария соҳасида таълим берилади.

ХОРАЗМ ВИЛОЯТИда ҳам барча янги касб-ҳунар коллежларининг тақдимоти бўлиб ўтди. **Урганч ва Шовот қурилиш коллежларида** дурадгорлик ва паркет, умумқурилиш, пардозлаш ишлари, менежмент, бухгалтерия ҳисоби, тикувчилик, молия, солиққа тортиш, хўжалик фаолияти ҳуқуқи, интерьер ва жиҳозлар архитектураси ҳамда газ таъминоти жиҳозларини таъмирлаш ва ўрнатиш усталари тайёрланадиган бўлди. **Урганчдаги саноат** ҳамда **маиший хизмат коллежларида** тикувчилик, пойафзал, тўқувчилик ишлаб чиқариш, умумий овқатланиш, бухгалтерия ҳисоби ва миллий буюмлар бўйича, шунингдек, сартарошлик санъати ва декоратив косметика, радио-телеаппаратураларга хизмат кўрсатиш ва таъмирлаш усталари ҳам тайёрланадилар.

Хива қишлоқ хўжалик коллежида эса ўсимликшунослик, асаларичилик бўйича фермер хўжалигини ташкил қилиш ва юритиш, автотранспорт эксплуатацияси ва таъмирлаш, бухгалтерия ҳисоби ва миллий бадиий буюмлар тайёрловчи мутахассис кадрлар тайёрланади.

ТОШКЕНТ ВИЛОЯТИда очилаётган 8 та касб-ҳунар коллежидан О**ҳангарондаги маиший хизмат коллежининг** тантанали тақдимоти бўлиб ўтди. Бу ерда ёшлар радиотехника ва телеаппаратуралардан фойдаланиш ва уларни таъмирлаш, архив ишлари ва иш юритиш, бухгалтерия ҳисоби, хўжалик жиҳозлари ва асбобларини таъмирлаш, сартарошлик санъати ва декоратив косметика соҳаларига оид мутахассисликлар бўйича таълим-тарбия оладилар.

Газетамизнинг келгуси сонларида ушбу йилда ўз фаолиятини бошлаётган янги касб-ҳунар коллежлари ҳамда академик лицейлар тақдимотларини ҳам бериб борамиз.

Нурлан УСМОНОВ, Аваз ҲАЙДАРОВ, Ғойиб ЁҚУБОВ, Ҳусан НИШОНОВ,
«Маърифат»нинг махсус мухбирлари

БОЛАЖОН ХАЛҚ БОЛАЛАРИ

Пастдарғом туманидаги 55-мактаб-меҳрибонлик уйида 200 дан ошиқ болалар таълим олиб, тарбияланадилар. Бу ерда боқувчисини йўқотган болаларнинг рисоладагидек таълим-тарбия олишлари учун барча шароит яратилган.

— Меҳрибонлик уйи 1963 йили ташкил қилинган. Бу ерда тарбия олган болалар ҳозир турли соҳаларда меҳнат қилиб, халқ учун хизмат қилишаяпти. Ҳаммаси тўғри йўлни топиб кетишган, — дейди ушбу маскан директори Исроил Шарипов. – Бу йил ҳам мана биринчи қўнғироқ ва Мустақиллик дарси билан навбатдаги ўқув йилини бошладик. Ҳомийларимиз эътибори туфайли барча фарзандларимиз кийим-бош, дарсликлар, ўқув қуроллари билан тўлиқ таъминланган.

Биринчи қўнғироқ байрамида болалар она, Ватан, Истиқлол ҳақида шеърлар айтдилар, ашула айтиб, ўйинга тушдилар. Ҳамма хурсанд эди, кўзлар чарақларди. Бу хурсандчилик, бу ёркинлик кўзлардан болаларнинг қалбларига кўчишини тилаб қолдик.

Ҳ. НИШОНОВ

ЁРДАМ ҚЎЛИНИ ЧЎЗДИЛАР

Оғир кунларда бир-бирига ёрдам қўлини чўзиш, меҳрибонлик қилиш ўзбекка бегона эмас. Бунга мисоллар кўп. Фарғона вилоятида чиқадиган «Адолат йўли» газетасида яқинда бир мақола эълон қилинди. Сарлавҳаси: «Ойбек мадад кутмоқда». Мақолада айтилишича, Тошлоқ туманида истиқомат қилувчи Асқаровлар оиласининг 6 ёшли фарзанди Ойбек оғир хаста бўлиб қолибди. Уни операция қилдириш учун 200 минг сўм керак экан. Ота-она эса ёрдамга муҳтож. Шу сабабли туман халқ банкида алоҳида ҳисоб рақами очиб, одамлардан мадад сўрашибди.

Вилоят халқ таълими бошқармаси мутасаддилари мақолани ўқиб, ҳиммат кўрсатмасликни ўзларига эп деб билмадилар. Бошқарманинг М.Йўлдошев бошлиқ ўқув ишлаб чиқариш ва маркетинг бўлими ходимлари сармоядан ташқари топган маблағларидан халқ банкида Асқаровлар очган ҳисоб рақамига 10 минг сўм пул ўтказиб бердилар. Бу, эҳтимол, озроқ кўринар. Аммо ҳимматнинг катта-кичиги бўлмайди, совға эса баҳоланмайди, дейдилар. Ҳарҳолда, тома-тома кўл бўлур.

А.ҲАЙДАРОВ

Dolzarb mavzuda suhbat

ЮТУҚЛАР, МУАММОЛАР, ЕЧИМЛАР

Мамлакатимиздаги барча таълим-тарбия масканларида янги 1999-2000 ўқув йили бошланди. Бу йил бир қатор ўзига хосликларга эга. Жумладан, мазкур ўқув йили таълимимизни янги, XXI асрга олиб ўтади. Иккинчидан «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури»нинг илк босқичи вазифаларини адо этишда ҳал этувчи давр сифатида кечади. Шундай масъулиятли бир палладa тубдан ўзгараётган ўрта махсус ва олий таълим тизимидаги ўзгаришлар, янгиликлар ҳамда ислоҳотлар жараёнининг қандай бораётганлиги хусусида Ўзбекистон Республикаси олий ва ўрта махсус таълим вазири Саидаҳрор Ғуломов билан мухбиримиз суҳбатда бўлди.

— Саидаҳрор Саидаҳмедович, ҳар бир ишни бошлашдан олдин унинг мазмуни, ундан кўзланган мақсад аниқлаб олинади. Жараёнда иштирок этувчилар эса бу ҳақда муайян тушунчага эга бўлиб, барча имкониятларни ушбу вазифани бажаришга сафарбар этишга тайёрланади? Айтинг-чи, олий ва ўрта махсус таълим тизимида бу қандай кечди?

— Бу саволингизга жавоб бериш учун бироз ортга, яъни Республикамиз мустақил бўлган илк йилга назар солиш лозим. Негаки, айнан ўша даврда Ўзбекистоннинг мустақил давлат сифатидаги ўз ривожланиш йўли, мақсадлари аниқ белгилаб олинган эди. Уларни рўёбга чиқариш учун эса жамиятнинг барча жабҳаларида кенг кўламли ўзгаришларни, бир сўз билан айтганда, ислоҳотларни олиб бориш талаб этиларди. Шу боис таълим-тарбия соҳаси ҳам, энг муҳим, белгиловчи жабҳа сифатида янгиланишларга юз тутди.

Ўтган саккиз йилда эришилган ютуқларни айтиш лозим бўлса, бу аввало Ўзбекистоннинг ички ва ташқи сиёсатидаги стратегик йўналишига нисбатан фуқароларимизда йилдан-йилга ошиб бораётган ишонч. Натижада эса бўлаётган ва бўлиши керак бўлган ўзгаришларнинг шартлилигининг англанаётганлиги ва уларни ҳаётимизга олиб киришдаги якдиллик.

Аввало шуни таъкидлаш керакки, фақатгина мустақиллик шароитидагина Ўзбекистон халқининг ўз таълим тараққиёти, ўсиб келаётган ёшларни тарбиялаш йўлини танлашига имконият туғилди. Бу йўл, албатта, халқимизнинг бой маданий-тарихий анъаналари, умуминсоний қадриятлар ва миллий ва жаҳон педагогикаси ютуқларига асосланади. Ҳукуматимиз томонидан қабул қилинган Кадрлар тайёрлаш миллий дастури эса ушбу мақсад ва вазифаларни яхлит тарзда амалга оширишда асосий ҳужжат сифатида юзага келди.

— Сиз таъкидлаган дастурнинг қабул қилинганига мана икки йил тўлди. Ўтган давр мобайнида қилинган ишлар, янгиликлар ҳақида гапирсангиз?

— Узлуксиз таълим тизимида ўрта махсус ва олий таълимнинг аҳамияти катта. Негаки, ўз йўлини, касб-ҳунарини танлаган ёшларга қайноқ ҳаёт эшигини очиш, уларнинг ушбу ҳаётдаги ўз ўринларини топиб кетишлари кафолатини бериш сўнгги босқич зиммасида. Миллий дастурдан кўзланган якуний мақсад ҳам айнан шундай. Шу боис вазирлигимиз қошида ўрта махсус ва касб-ҳунар таълими Маркази ва вилоятларда унинг бошқармалари тизими ташкил этилди. Бу йил 149 ўрта махсус таълим муассасалари, (шулардан 120 та касб-ҳунар коллежлари) фаолият кўрсата бошлайди. 2005 йилга келиб улар сони 1600 тага етади ҳамда ўрта умумтаълим мактаблари битирувчиларини тўлиқ ўз бағрига олади.

Бу тур таълим муассасаларида ўғил-қизларга касб-ҳунар ўргатиш, маълум бир йўналишда чуқур билим бериш баробарида уларнинг маънавий дунёсини бойитиш, халқимизнинг азалий урф-одатлари, умуминсоний қадриятлар асосида тарбиялашни ҳам мунтазам амалга ошириб бормоқдамиз. Ҳозирда умумхалқ ишига айланган ўсиб келаётган ёшларни баркамол авлод даражасига етказишда ушбу муассасаларнинг ҳам масъулияти салмоқли.

Мустақиллик йилларида мамлакатимиз олий таълими ҳам жадал ривожланди. Кўпгина институтлар университетларга айлантирилди, янги институтлар, университетлар ва академиялар очилиб, улар янгичасига ишлай бошлади, халқаро алоқаларни кенгайтиришга хизмат қила бошлади. Бунга бир неча мисоллар келтирамиз: 1991 йилда республика ҳудудида энг қадимий бўлган Тошкент Давлат шарқшунослик институти қайта ташкил этилди. Бу олий ўқув юрти ўзининг кенг халқаро академик алоқалари билан Марказий Осиё ва МДҲ давлатлари ичида энг юксак салоҳиятга эга.

Халқаро ташкилотлар билан ҳамкорликни яхши йўлга қўйган олий ўқув юртларидан яна бири Тошкент Давлат иқтисодиёт университетидир. Унинг ташқи иқтисод йўналиши бўйича мутахассислар тайёрлаш дастури ва ўқув режаси жаҳон тажрибасига асосланган ҳолда тузилган. Шунингдек, университет қошида кўчма, америка методи билан ишлайдиган Ўзбек-Америка бизнес мактаби ҳам фаолият кўрсатиб келмоқда.

Биргина 1999 йилда олий таълим тизимида Республикамизнинг кадрларга бўлган эҳтиёжи ҳисобга олиниб, мавжуд олий ўқув юртларида янги йўналишларда мутахассислар тайёрлайдиган бўлимлар, факультетлар очилди; нуфузли йўналишларга қабул бўйича қўшимча квоталар ажратилди. Тошкент Ислом университетининг таъсис этилиши, тиббиёт институтларида олий маълумотли тиббий ҳамширалар тайёрлаш, Жаҳон тиллари университетида халқаро журналистика факультетининг, Тошкент Давлат иқтисодиёт университетида халқаро туризм факультетининг очилиши бунга мисол бўла олади.

Мутахассислар малакасини ошириш ва қайта тайёрлашнинг бутунлай янги тизими яратилди. Таълимнинг биз учун янги бўлган тузилмаси киритилди – Давлат ва жамият қурилиши академияси, Банк-молия академияси, Ички ишлар вазирлиги академияси, Бадиий академия.

Таълим муассасалари бошқарувида ҳам кўпроқ эркинликка, ўзини-ўзи бошқарувга, улар фаолиятига бозор механизмларини киритишга, таълим хизматлари кўрсатишни такомиллаштиришга, бошқарув тузилмалари ўртасидаги ҳамкорликнинг самарасини оширишга йўналтирилган ислоҳотлар олиб борилмоқда.

1997 йилда ташкил этилган Ўзбекистон Республикаси Президентининг иқтидорли ёшларнинг чет элларда таълим олишини қўллаб-қувватловчи «Умид» жамғармаси йўлланмаси билан ҳозирда 2000 дан ортиқ ёшларимиз АҚШ, Япония, Буюк Британия, Германия, Франция каби ривожланган мамлакатларнинг олий ўқув юртларида таҳсил олмоқда. Улар бакалавриат ва магистратура бўйича замонавий билимларни илғор педагогик технологиялар асосида ўзлаштириб, ўз мамлакати тараққиётига хизмат қилишга тайёр бўлиб келишади. Президентимиз Ислом Каримов АҚШга қилган ўз ташрифи давомида «умидчилар» билан суҳбатда бўлиб, улар тайёргарлигини юқори баҳолади ҳамда республикамизнинг иқтисодий ва ижтимоий соҳаларидаги ислоҳотларда бу йигит-қизларимизнинг алоҳида ўрни бўлажагини таъкидлади.

Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг қандай амалга ошаётганлигини назорат қилиш мақсадида тегишли вазирликларда, ташкилотларда ва вилоят ҳокимликларида мониторинг гуруҳи ташкил этилган.

Бизнинг ушбу вазифаларни уддалашимиз учун Республикамиз ҳукумати доимий ғамхўрлик кўрсатиб келаяпти. Кучли демократик давлат, фуқаролик жамияти қуришда Республикамизнинг ўз танлаган йўли борлиги ва унда кучли ижтимоий ҳимоя устувор принциплардан бири эканлиги ҳам бунга мисол. Яқинда бу борада яна бир амалий тадбир қўлланди. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармонига кўра бюджет соҳасидаги ходимлар ойлик маоши 40 фоизга оширилди ва олий ўқув юртлари профессор-ўқитувчилар таркибининг разряди биттага оширилди. Бу билан Кадрлар тайёрлаш миллий дастурини ҳаётга татбиқ этишнинг устуворлиги унда асосий ижрочи бўлган педагоглар мавқеини юқорилигига урғу берилди.

— Саидаҳрор Саидаҳмедович, таълимда бошланган кенг кўламли ислоҳотлар табиий равишда кўплаб муаммоларни юзага келтирди. Олий ва ўрта махсус таълим тизимида улар нималардан иборат, муаммолар ечимини топишда қандай амалий тадбирлар қилинмоқда?

— Гапингиз тўғри. Таълим тизимидаги шаклан ҳамда мазмунан тубдан ўзгариш кечаётган бир даврда биринчи галда шунга яраша педагог кадрлар тайёрлаш масаласи кўндаланг бўлади. Негаки, уларнинг мутахассис сифатидаги салоҳияти барча қилинаётган ишларимизнинг якуний натижасини белгиловчи асосий омил ҳисобланади.

Юқорида айтиб ўтганимдек, бу йил республикамизда юзлаб касб-ҳунар коллежлари ва академик лицейлар янги мақомда иш бошлашди. Кадрлар тайёрлаш миллий дастурини амалга оширишнинг стратегик йўналишларидан бири ҳам ушбу билим масканларини педагог ва муҳандис-педагог кадрларнинг янги авлоди билан таъмин этишдир. Бунинг учун 200 минг педагогнинг малакасини ошириш ва қайта тайёрлаш керак бўлади. Ислоҳотлар давомида фақат ўрта махсус таълим муассасалари учун бакалавриатнинг 86 та янги муҳандис-педагогик йўналиши бўйича 50 мингдан ортиқ педагог кадрлар тайёрлаш лозим. Ушбу мақсадлар учун ўқитувчи-профессор кадрларни танлаш, аттестациядан ўтказиш, тайёрлаш, малакасини ошириш ва қайта тайёрлашнинг Мақсадли дастури ишлаб чиқилди ҳамда амалга жорий этилди.

Ўқитувчи-профессорлар тайёрлаш ва қайта тайёрлашда таянч ўқув юртларидан ҳам фойдаланилмоқда. Бу борада айниқса, «Устоз» жамғармасининг улушини алоҳида таъкидлаш керак. Ўтган ўқув йилида ушбу жамғарма гранти билан унинг Тошкент ахборот-манба Марказида чет эллик мутахассислар жалб этилган ҳолда ва хорижда 3000 педагог малакасини оширди ҳамда қайта тайёрловдан ўтказилди.

Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг педагог ва муҳандис-педагоглар малакасини ошириш ва қайта тайёрлаш Академияси ташкил этиш тўғрисидаги таклифи маъқулланди. Ушбу Академия илмий-методик ҳамда мувофиқлаштирувчи марказ сифатида тизимдаги кўпгина муаммоларни ҳал этиб, ўқув юртларини ҳозирги замон талабларига жавоб берадиган мутахассислар билан бойитишга улкан ҳисса қўшади.

Муаммоларимиздан яна бири бу – мавжуд касб-ҳунар коллежлари ва академик лицейларни замонавий ўқув мебеллари, воситалари ва кўргазмали қуроллар билан жиҳозлаш. Президентимиз август ойида, «ЎзЭКСПО марказда» бўлиб ўтган кўргазмада таъкидлаганларидек, бу каби воситаларни имкон даражасида ўзимизда ишлаб чиқарилганларидан олиш, зарурларини ишлаб чиқариш корхоналари билан ҳамкорликда яратиш тараддудидамиз.

Албатта, бу санаб ўтганларим, тўғрироғи, қилиниши лозим бўлган ишларимиз. Бунга яна таълим мазмуни билан боғлиқ бир талай масалаларни ҳам киритиш мумкин. Ўқув режа, дастур, дарсликларнинг янги авлодини яратиш, жараёнда уларни ҳозирги талаб ва давлат буюртмасига мослаштириб бориш каби ишлар. Буларнинг барчаси вазирлигимиз йиллик иш режасига киритилиб, ижроси бошлаб юборилган.

Ўйлайманки, эришган ютуқларимиз ва тўпланган тажрибалар мазкур муаммоларнинг ҳам ечимини топишда муҳим омил бўлиб хизмат қилади.

— Мазмунли суҳбатингиз учун раҳмат! Сизни Мустақиллигимизнинг 8 йиллиги байрамида ҳукуматимизнинг юксак унвони — «Меҳнат шуҳрати» ордени нишондори бўлганингиз билан таҳририятимиз ва минглаб газетхонлар номидан самимий табриклаймиз!

Seminar-kengash

ЭНГ НАМУНАЛИ МАКТАБ ЮМУШЛАРИ

Куни кеча Сиёб туманидаги 21-мактабда барча мактаб педагогларининг семинар кенгаши ўтказилди. Семинар-кенгаш «Таълим тўғрисида»ги Қонун ва «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури» бўйича мактабларда амалга оширилган ишлар» мавзуси остида ўтди.

Кенгашни ўтказиш учун ушбу мактабда катта тайёргарлик тадбири тузилди. Йил охирида бир хилда таъмирланган синфхоналар замон талаби, фанлар бўйича жиҳозланди. Мактаб ҳовлиси, йўлаклари безатилди. «Мактаб тарихига нигоҳ», «Мактаб солномаси», «Истиқлол алифбоси», «Давлат рамзлари» каби намойиш тахталар осиб қўйилди. Мактаб паспорти, устави, вазифалари чиройли қилиб безатилди. Мактаб директори томонидан бир йилда бажарилган ишлар ҳисоботи тайёрланди. Тажрибали ўқитувчилар ўз ишлари, услублари юзасидан «Баркамол авлод орзуси» мавзуси юзасидан маърузалар тайёрлашди.

Семинар-кенгаш дастури бўйича мактаб директор Сайёра Меликова «Таълим тўғрисида»ги Қонун ва «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури» бўйича ишлаб чиқилган чора-тадбирларнинг бажарилиши» мавзуси юзасидан маъруза қилди.

Давлат стандартларининг бажарилиши, янги технология бўйича амалга оширилаётган услубий ишлар тўғрисида эса мактаб илмий бўлим мудирлари маърузалар қилишди. Сўнгра семинар иштирокчилари мактаб билан танишиб чиқдилар. Яъни, янги ўқув йилигача чиройли ва бежирим жиҳозланган синфхоналар барчада катта таассурот қолдирди. Иштирокчилар, айниқса, тарих фани хонаси, мактаб музейида амалга оширилган ишлар, ўқитувчиларнинг изланиши, умуман, мактаб раҳбарларининг меҳнат маҳсули ҳосиласи эканлигини қайд этишди.

Мамажон АҲМЕДОВ

Fanimiz fidoyilari

ОРЗУЛАР УШАЛГАНДА

Келажак ҳақида орзу қилишар экан, кўпчилик ёшлар ижтимоий фанларга оид касбий соҳаларни танлайдилар. Шуниси қизиқки, аниқ ва табиий фанлар билан боғлиқ касбларни танловчи йигит-қизлар табиатан оғир-босиқ, қийинчиликларга чидамли бўладилар. Уларнинг бу фазилатлари кейинчалик соҳа хусусиятига кўра янада мустаҳкамланади.

Ангренлик камтар ва камсуқум устоз Болтабой ака Умурзоқовнинг феълатвори, тақдири шаклланишида ҳам, айтиш мумкинки, у ёшликдан меҳр қўйган кимё фани муҳим ўрин тутган.

Ўрта мактабни аъло баҳолар билан тугатган Болтабой ака 1957 йили Тошкент Давлат университетининг химия факультетига ўқишга кирар экан, шу соҳада муҳим илмий иш қилишни орзу қиларди. У 1962 йили ўқишни битиргач, ЎзФА Микробиология институти лабораториясида кичик ходим сифатида ишлади. Кейинги йил ёш, изланувчан илмий ходимни Москвадаги спирт ва ферментлар илмий ишлаб чиқариш бирлашмасига амалий малака учун жўнатишди. Москвада доимий изланишда бўлган Болтабой ака Тошкентга қайтиб келгач, тадқиқотларни давом эттириб, «Aspergillus-47» замбуруғ турини кашф этди ва бу илмий ютуқ Халқаро илмий жамият — СЭВ томонидан рўйхатга олинди. Бундан завқланган Болтабой ака мазкур замбуруғни ишлаб чиқаришга жорий этиш учун Москвадаги заводлардан бирига тақдим этди. Бироқ бу кашфиёт баъзи сабабларга кўра ишлаб чиқаришдан четда қолиб кетди ва ҳафсаласи пир бўлган ёш тадқиқотчи Ўрта Чирчиқ туманидаги 67-ўрта мактабга бориб, химия фанидан дарс бера бошлади.

«Тилло зангламас лойдан» деганларидек, икки йилдан сўнг Болтабой акани яна ЎзФА Микробиология институтига ишга таклиф қилишди. Кейинги йил Б.Умурзоқов «Халкон ва унинг винилоглари қаторида электронларнинг таъсири» мавзуидаги номзодлик диссертацияси устида иш бошлаб, уни 1972 йили муваффақиятли ҳимоя қилди. Тадқиқотчининг ушбу мавзуга оид илмий мақолалари Белгия, Англия, АҚШ университетларининг қўшма нашрларида чоп этилди. У Ўрта Осиё Педиатрия институтининг анорганик химия кафедрасида, кейинчалик, Ангрен шаҳридаги Тошкент вилоят педагогика институтида иш бошлади, ҳозирда у мазкур институтнинг химия мутахассислиги бўйича бўлимини бошқариб келмоқда. У ўз меҳнат фаолияти давомида катта илмий педагогик ютуқларга эришди. Жумладан, 1996 йили унинг «Умумий химиядан лаборатория машғулотлари» номли ўқув қўлланмаси, бундан ташқари турли йилларда 30 дан ортиқ илмий мақолалари ва услубий кўрсатмалари чоп этилди.

Катта оила бошлиғи — саккиз нафар набиранинг бобоси бўлмиш Болтабой ака Умурзоқовга оила аъзолари, ҳамкасблари ва шогирдлари таълим соҳаси ривожига ҳисса қўшишда яна ғайрат -шижоат тиламоқда.

Шухрат ЙИГИТАЛИЕВ

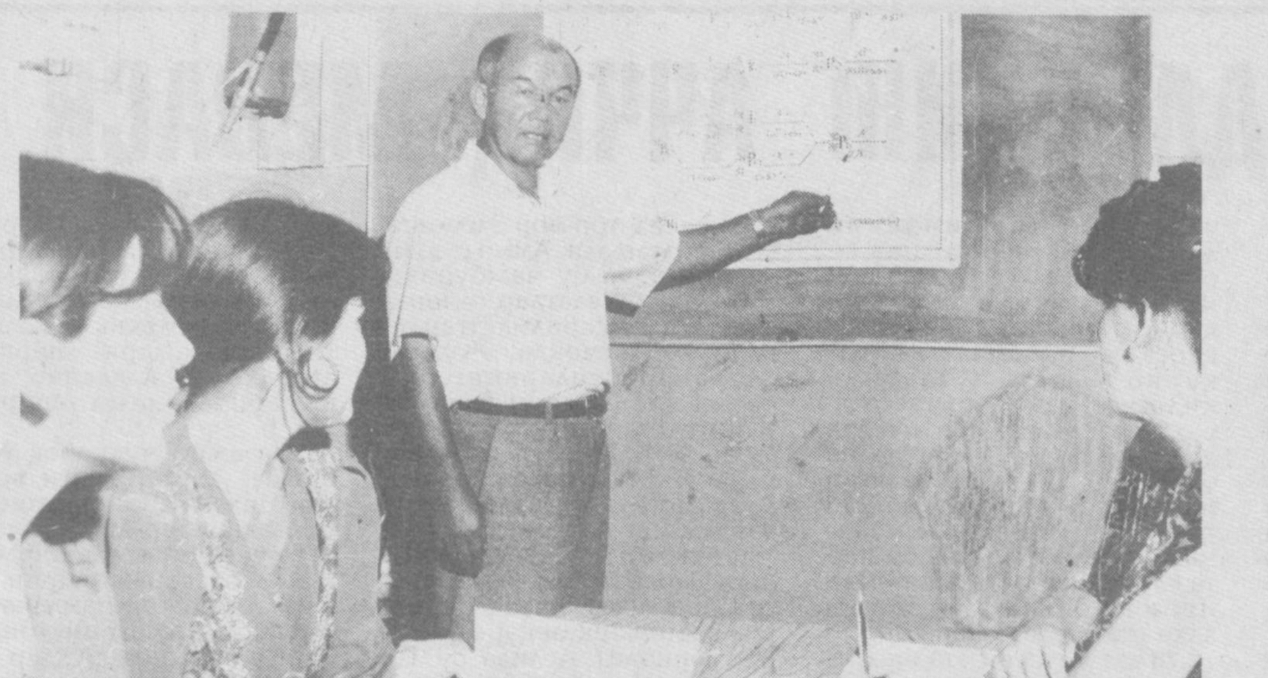

Суратда: Б.Умурзоқов талабаларга дарс ўтаётган пайт.

Qutlug‘ ostona

ЁШ КЕЛСА — ИШГА

Халқимизда «Ёш келса ишга, қари келса ошга» деган мақол бор. Бу мақолни, алқисса, мактабларимизга бориб, илк марта иш бошлайдиган олий ва ўрта педагогика билим даргоҳларини битирган ёш мутахассисларга нисбатан ҳам қўллаш мумкин. Яқинда Чимбой, Кегайли, Қораўзак, Бўзатов туманларининг ёшлари ўқитувчилик дипломларини олиб қайтгач, улар билан учрашув кечаси уюштирилди. Чимбой туманида ўтказилган ушбу учрашувни шу туман халқ таълими бўлими мудираси Тозагул Арзекеева олиб борди.

Тадбирда Қорақалпоғистон Республикаси халқ таълими вазирининг ўринбосари Адилбой Еримбетов ёш мутахассисларга йўлланмалар берди ва эзгу иш — муаллимлик фаолиятларини бошлашлари муносабати билан уларга оқ йўл тилади.

Шунингдек, учрашувда Қораўзак тумани халқ таълими бўлими мудири Тангирберган Полвонов, Бўзатов тумани халқ таълими бўлими мудири Қўнисбой Аллабоев ва бошқалар ёшларга дил сўзларини айтдилар.

Ғойиб Ёқубов, ўз мухбиримиз

ДИД ВА ТАФАККУР ТАРБИЯСИ

(Боши 1-бетда)

Уларнинг психик қобилиятлари (тафаккури, диққати, хотираси) ривожланади ва нарса-ҳодисаларнинг қонуниятларини яхши тушунишларига кенг йўл очилади. Болаларнинг амалий ҳаётда муайян даражада мустақиллик кўрсата бошлаши, ўз олдига аниқ вазифаларни қўя олиши ва уларни ички иштиёқ билан бажариш зарурлигини англаши билан ўз-ўзини тарбиялаш истаги вужудга келади. Шу тариқа аста-секин болаларнинг мустақил фаолияти, ижодий фаоллигини юзага келтирувчи кўникмалари ҳосил бўлади. Улар тасвирий фаолиятдаги вазифаларни мустақил ҳал этишга интила бошлашади. Бунда, айниқса, ўқувчиларнинг мустақил бадиий фаолиятини онгли ва аниқ мақсадни кўзлаб режалаштиришга эътибор бериш зарур бўлади.

Энг муҳими, ўқувчиларнинг ёш психологик хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда, уларга тасвирий фаолиятга доир вазифаларни тушунтириши ва унинг бажарилиши юзасидан аниқ кўрсатмалар, маслаҳатлар бериши мақсадга мувофиқ бўлади. Чунки, ўқувчилар тасвирий фаолиятда дастлаб ўзаро тенгликни сақлаш талаб этиладиган амалий ишларни бажаришда анча қийналишади. Улар чизиқларнинг умумий тузилишига: йўғон, ингичка, тўғри, қия, туташган жойларига эътибор бермасдан, уларни эгри-тўғри чизиқлар ёрдамида бирлаштириб қўйишади. Бундай пайтда, албатта, ўқувчиларга кўмак бериш зарур. Шунда ўқувчиларнинг бадиий истеъдодини шакллантириш, мустақил фаолиятини тўғри ташкил этиш мумкин. Чунончи, ўқувчилар бадиий фаолият билан мустақил шуғулланишлари учун кўп машқ қилишлари лозим бўлади. Айниқса, табиатни, теварак-атроф, воқеа-ҳодисаларни, мева ва сабзавотларни, ҳайвонлар, паррандалар, ўсимликлар, уй-рўзғор буюмлари, кийим-кечаклар, санъат асарлари, меъморчилик ёдгорликлари, декоратив амалий санъат буюмларини англаб, муттасил кузатиши ва уларни онгли билиб, ўзлаштириши муҳим аҳамиятга эгадир.

Мустақил расм ишлашлари учун, ўқувчи аввало, маълум тайёргарлик асосида билим ва малакага эга бўлиши ва мустақил иш билан синфда, уйда, синфдан ташқари машғулотлар жараёнида шуғулланишига тўғри келади. Тасвирий санъатдан ўқувчилар бажарадиган мустақил ишларнинг турлари хилма-хилдир. Чунончи, бу ишлар машғулот жараёнида мустақил ишлаш, дарслик ва қўшимча адабиётлар билан қўшимча ишлаш, уйга вазифани бажариш, тажрибалар ўтказиш, амалий ишлар билан шуғулланиш, таҳлил этиш, рефератлар ёзиш, расмлар ишлаш, тарқатма материаллар асосида ишлаш, савол-жавоблар ўтказиш каби йўналишларда бўлиши мумкин. Мазкур йўналишдаги мустақил ишлар ўзлаштирилиши зарур бўлган материалнинг изчил, мукаммал ўрганилишини таъминлайди. Шунга кўра, ўқитувчи мустақил ўргатиладиган материални пухта таҳлил қилиши, умуман, дарсга олдиндан жуда пухта тайёргарлик кўриши керак.

Бошланғич синфларда тасвирий санъатдан мустақил равишда нақш ишлаш бўйича ўтказиладиган дарсни қуйидагича ташкил этиш мумкин:

Машғулот мавзуси: Турли шаклда мустақил нақш ишлаш.

Машғулотнинг мақсади: Ўқувчиларнинг ўтилган машғулотлар давомида орттирган тажрибалари асосида мустақил нақш ишлашга ўргатиш орқали буюмларнинг безатилиши ҳақидаги тушунчаларини бойитиш. Уларнинг ижодий қобилияти ва бадиий-эстетик дидини ўстириш, тасвирий санъатнинг бу турига қизиқишини тарбиялаш.

Машғулотга доир дастлабки тайёргарлик иши: Халқ амалий санъат музейига сайр уюштириш. Болалар диққатини безатилган буюмлардаги йўл-йўл, квадрат, айлана шаклида ишланган нақш намуналарига жалб этиш. Нақш композициясини тушуниш учун табиат ва меҳнат фаолияти кўринишини кузатиш. Мавзуга доир халқ амалий санъат буюмларидан намуналар ҳамда безатилган идиш ва газламаларнинг бўлакларини йиғиш. Мавзуга доир материаллар йиғиш.

Машғулотнинг жиҳозланиши: Декоратив расм ишлашга доир бадиий материаллар. Оддий ишланган нақш унсурлари. Сўзана, дўппи, жияк, рўмолча, турли гулдаста панноларидан намуналар. Р. Чориевнинг «Сўзана», Р. Шодиевнинг «Келиннинг хонаси» каби асарларидан намуналар.

Машғулотнинг бориши: Болаларга безатилган буюмлар, нақш намуналари кўрсатилади. Бунда ўзбек халқ декоратив амалий санъати намуналари асос қилиб олинади ва улар тўғрисида тушунча берилади. Турли тасвирлардан ўсимлик, мевалар, паррандалар, буюмлар, фазовий жисмлардан фойдаланиб, нақшлар ишлаш мумкинлиги айтиб ўтилади. Кейин болаларга турли тасвирлар асосида йўл, квадрат, айлана ичида нақшлар ишлаш ва бўяш вазифаси топширилади. Бунда, аввало, нақш ишлашни нимадан бошлаш кераклиги тушунтирилиб, уни жойлаштириш мумкинлиги кўрсатиб берилади. Болаларнинг мустақил нақш ишлашида учрайдиган қийинчиликлар бартараф этилади.

Машғулот жараёнида болалар диққат-эътибори ва фаолияти бирор-бир буюмнинг (фартук, сочиқ, рўмолча, дўппи ва ҳоказо) безатилишига қаратилиши лозим. Турли тасвирлар асосида нақшлар ишлаганда эса, уларнинг кўриниши ва шаклини соддалаштирган ҳолда йўл, квадрат ва айлана ичига композицион жиҳатдан тўғри жойлаштира билиш, нақш ишлашда ритмга риоя этиш, бўлакларга бўлиш, ўқ ва қия чизиқлар ўтказиш, ёндош ва эгри чизиқлар тортиш муҳим ҳисобланади.

Болаларни нақш туркумлари (ислими, гириҳ, мураккаб) асосида ишлашга ўргатиб борилади. Уларни нақш ишлашда симметрик жойлаштира олиши кузатилади ва рангларни тўғри танлаш, эҳтиёткорлик билан чиройли бўяшга ўргатиб борилади.

Якуний қисм. Болаларнинг декоратив ишлари кўриб чиқилади ва умумий таҳлил этилади. Уларга мавжуд камчиликларни бартараф этиш йўллари кўрсатилади ҳамда кейинги тасвирий фаолияти учун зарур маслаҳатлар, йўналишлар берилади.

Тасвирий санъат тили энг бой тил. У ҳар бир шахс билан унинг маънавий даражасига мос тилда мулоқот қилади. Яъни шахснинг ҳис қилиш, таъсирланиш, умуман комиллик даражасига ҳамоҳанг унга муносиб завқ-шавқ бахш этади.

Борлиқнинг моддий ишлаб чиқариш, табиий математик ифодаси ҳамда тарих ва жамиятшуносликдан иборат уч таркибий қисми тасвирий санъатда мужассамлашади. Шу жиҳатига кўра тасвирий санъат инсоният босиб ўтган йўлни кейинги авлод кўз ўнгида тиклайди. Бу билан авлодлар маънавий бирлигини сақланишига ва шахснинг нималарга қодирлигини идрок этишга, демакки, ўз-ўзини англашига ҳисса қўшади.

Ойсоат ХУДОЁРОВА,
Т.Н. Қори Ниёзий номидаги ЎзПФИТИ катта илмий ходими, педагогика фанлари номзоди

УЧЛИКНИНГ ВАЗИФАСИ

(Боши 1-бетда)

Бир пайтлари одамлар, айниқса, ёшлар қарғишдан қўрққан, оилада отанинг «оқ қилишидан» ҳайиққан, маҳаллада сазойи бўлишдан чўчиган. Оила ва маҳалладаги маънавий муҳит фарзандлар тарбиясида муҳим ўрин тутган. Лекин шуни айтиш кераккки, маҳалла-маҳалла деб бутун масъулиятни оқсоқоллар ва нуроний кишилар зиммасига юклаб қўйиш ҳам адолатдан бўлмайди. Менимча, шундай таклиф ўринли бўлади — ҳар бир олийгоҳ ва бошқа ўқув даргоҳлари жамоалари маҳаллаларни ва ўрта мактабларни оталиққа олишлари зарур. Бунинг учун ўша мураббийлар жамоалари ўз ҳудудларида «Маҳалла» хайрия жамғармасининг жамоатчилик асосида фаолият кўрсатувчи гуруҳларини ташкил этишлари ва ўрта таълим тизими ходимлари, муаллимлари билан ҳамкорлик ўрнатишлари керак. Вақти-вақти билан маҳаллаларда учрашувлар, суҳбатлар уюштирилиб турилса, маҳалла аҳли, айниқса, ёшлар билан юзма-юз мулоқотлар қизиқарли, таъсирчан бўлса, мақсадга мувофиқ бўлур эди. Бошқача қилиб айтганда, ўқув даргоҳлари мураббийлари маҳаллаларда ва таълим-тарбия муассасаларида жамоатчилик асосида фаолият кўрсатишса, миллий истиқлол мафкурасининг ҳаётимизда ўзига хос воқеликка айланишида катта ҳисса қўшган бўлар эдилар.

Ёвуз ва қабиҳ ниятларда давлатга ва халққа қарши содир этилган 16 феврадь воқеалари жамиятимизда диний тарбияга жиддий аҳамият бериш кераклигини яққол кўрсатди. Дарҳақиқат, ислом дини жамиятимиз ҳаётининг бир қисми, муҳим ҳодисаси бўлиб, ижтимоий ва маънавий тарбияда унинг ҳиссасини англаб етишимиз шарт. Дин умуминсоний ва маънавий қадриятларни сақлаб қолиш, уларни авлоддан авлодга етказишда ёрдам беришини, у юксак ахлоқий андозаларни ўзида мужассамлаштирганлигини ёшларга алоҳида уқтириб бориш зарур. Айни пайтда, ислом дини сиёсийлашса, унинг тарбияга, маънавиятга, маърифий-тарбиявий ғояларга ва мақсадларга хизмати ва қўшадиган ҳиссаси йўқолади, аксинча, у парокандалик, низо ва ҳалокат воситасига айланади.

Маҳалла ҳақида кўплаб гапларни айтиш мумкин. Маҳалла ижтимоий келиб чиқиши, миллати, ёши, мижози турли хил бўлган оилалардан иборат. Оилаларни бир жамоага, ижтимоий гуруҳ, муассасага айнан маҳалла бирлаштиради, жипслаштиради. Уларда аҳиллик, ҳамжиҳатлик, ҳамкорлик, ҳамдардлик ҳис-туйғуларини шакллантиради, камол топтиради.

Халқимизда азал-азалдан «Маҳалла – ватан ичра ватандир», «Отанг – маҳалла, онанг – маҳалла», «Бир болага етти қўшни ота-она» деган ҳикматлар бежиз тилга олинмаган ва уларга изчил риоя қилиниб келинган. Яъни кишиларимиз ўз орзу-умидларини, эзгу мақсадларини оила ва маҳалла ҳамкорлиги асосида бафуржа амалга ошираверишi мумкин. Фуқаролар маҳаллага истаган таклифлари билан мурожаат этишлари мумкин. Маҳалла дегани фалон шаҳардаги фалон ҳашаматли бинода жойлашган маъмурий-буйруқбозлик идораси эмас, билъакс, ҳар куни кишилар кўз ўнгида, жамоатчилик ишончи билан сайланган оқсоқол бошчилигида иш юритиладиган маскан.

Маънавиятни биргина ўлчов билан ўлчаб бўлмагани каби маҳалла оқсоқолининг вазифалари, ҳақ-ҳуқуқларини ҳам бирма-бир санаш, таърифлаш қийин. Зотан, оилада отанинг ўрни ва роли қай даражада бўлса, маҳалланинг отаси – оқсоқолнинг ҳам ўша маскандаги нуфузи, мартабаси шунча.

Ҳозир маҳаллаларга ўзини-ўзи бошқариш органлари мақоми берилди ҳамда уларга тарбияга оид масалаларни мактаб ва бошқа таълим муассасалари билан ҳамкорликда ҳал этишга муҳим аҳамият берилмоқда.

Фуқаролар йиғинларининг ёшлар тарбияси бўйича вазифалари қуйидагича бўлиши кўзда тутилади:

— жисмонан, ақлан соғлом, маданиятли, замонавий касбга эга бўлган ёшларни тарбиялаш;

— ёшларга ватанпарварлик, инсонпарварлик, миллий мафкура, анъана ва урф-одатларга содиқлик руҳини сингдириш;

— таълим-тарбия ислоҳотини амалга оширишда тавсия-лар, таклифлар ва амалий ишлар билан қатнашиш;

— ёшларни бозор иқтисодиёти шароитларига, миллий қадриятларга ва яшаш тарзига жавоб берадиган ҳаётий кўникма ва тажрибалар билан бойитади, турмуш синовларига бардош беришга ўргатади ва келажакда ўзларига муносиб ўрин топишлари учун шароитлар яратади;

— ҳудудда турли спорт, маданий-маърифий тадбирларни ўтказиб туради, ёшларда соғлом турмуш тарзи ва экологик маданиятни оширади;

— оила-мактаб-маҳалла дастури доирасида ушбу жиҳатларнинг маънавий-маърифий ва тарбиявий ҳамкорлик алоқаларини ривожлантириб боради;

— маънавий ва диний тарбияга, унинг ҳаётийлигига алоҳида диққат-эътибор қаратади.

Маҳалла фаолияти ҳақида гапирсак, Юртбошимизнинг мамлакат Конституцияси қабул қилинганлигининг олти йиллигига бағишланган маросимда айнан шу нуқтаи назардан келиб чиқиб: «Ҳаётимизда қонун талаблари бузилиши ҳолатини вужудга келтирувчи бош сабаб — ... ижтимоий ташкилотлар, нодавлат ташкилотлар – маҳалла, аёллар, ёшлар ва бошқа жамоат бирлашмаларининг ҳаётимиздаги таъсири ва ўрни етарли даражада шаклланмагани билан изоҳлаш мумкин», — деган фикрлари ҳаммамиз учун муҳим сабоқ, ҳаётий маслаҳат бўлиши лозим.

Шуҳрат МАҲМУДБЕКОВ,
Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат ва жамият қурилиши Академияси профессори, тарих фанлари доктори

Yaxshilar oramizda

УСТОЗ ҲАҚИДА СЎЗ

Қўлга олинган қаламни оппоқ қоғоз бўйлаб тебратишдан олдин, мени қандайдир бир олий туйғу, ҳаяжон бирла қўшилиб келган суст босди. Ахир неча йилдан бери ён дафтаримга чизгилар чизиб қўйган фикрларимни жамлаб, устозим Умирбой Пирназаров ҳақида ёзишга жазм этдим. Бу ажойиб инсонни билган, таниганлар у киши билан лоақал бир маротаба ҳамсуҳбат бўлганлар домлани бир содда тил билан «тилло киши» деб қўйишади.

Устоз Умирбой Пирназаров Булунғур туманидаги Оқ тепа қишлоғида туғилиб, шу ердаги 15-ўрта мактабда таҳсил олган. У кишининг синфдош дўстлари айтишларича, Умирбой ака мактаб чоғлариданоқ ўзининг билимга ўчлиги билан алоҳида ажралиб турган. Устоз ёшлик чоғларини эслаганида, доимо унга оқ-қорани танитган, илк бор қўлига қалам ушлатган, илмли, маърифатли қилган ўқитувчиларни бир илиқ меҳр билан ёдга олади. Ўқитувчиларнинг гўзал одобини, касб маҳоратини гапира туриб, қаранг қандай содда, буюк инсонлар-а, деб қўяди.

Домла 1977 йилгача шу мактабда ўқитувчи, сўнгра Жиззах вилоятида очилган педагогика институтида кадрлар бўлими бошлиғи лавозимида ҳамда рус тили ва умумтилшунослик кафедрасида ўқитувчи бўлиб ишлади. У киши ташкилотчилигида жуда катта ташкилий ишлар бажарилди. Кафедра ва факультетларда иш юритиш ҳужжатларини, директив ҳужжатларини ўз вақтида бажариш тартиби ўрнатилди. Ёш мутахассисларга дипломлар ва меҳнат дафтарчаларини тантанали равишда топшириш маросимларига алоҳида эътибор қаратила бошланди. Домланинг педагогик ишларига назар солар экансиз, у киши нафақат жонкуяр ўқитувчи, балки ўз ташкилотчилиги билан бошқалардан ажралиб турадиган инсон эканлигига амин бўласиз.

1990 йили «Европа тилларидан ўзлаштирилган сўзлар морфологияси» мавзусида номзодлик диссертациясини ҳимоя қилган домла 1991 йилда танлов орқали Жиззах Давлат педагогика институти рус ва умумтилшунослик кафедрасининг мудири этиб тайинланди.

Умирбой Пирназаров 1997 йилгача шу кафедрада жуда катта ишларни амалга оширди. Биринчи навбатда, домланинг ташаббуси билан кафедра қошида талабалар учун мустақил тайёрланиш хонаси ташкил этилди.

Домла 1997 йилда институт илмий ишлар проректори қилиб тайинланди. Бу даврда институтда илмий текшириш ишларининг асосий йўналишлари, уларни бажараётган профессор - ўқитувчилар ҳақида маълумотлар тўпланди. Ёш олимлар томонидан турли фан тармоқлари бўйича олиб борилаётган илмий-услубий мавзулар тартибга солинди. Талабалар илмий-тадқиқот ишларини ташкил этиш бўйича яхши ишлар қилинди. Айни вақтда институтда хорижий тиллар факультети декани вазифасини бажараётган фидойи ва ташаббускор олим Умирбой Пирназаров бу ерда ҳам бир қанча ибратли ишларнинг йўлга қўйилишига эришди.

Ҳозирги кунда докторлик диссертациясини тамомлаш арафасида турган домланинг иродасига жуда қойил қоламан. Ҳар қандай вазиятда ҳам ўзини камтарона тутадилар. Ҳар бир ишни аввало жуда пухта ва ўта дид билан бажрадилар. Ўқитувчилардан ҳам айнан шу нарсани талаб қиладилар. У киши томонидан қилинган кўпгина ишлар, иш юритиш жараёнлари, ўқув хоналарини жиҳозлаштиришлари институтда ҳамиша намуна сифатида кўрсатилади.

Ҳар бир ишда ташаббускор, фидойи ва талабчан, ажойиб педагоглар оиласининг бошлиғи ҳисобланмиш устознинг севимли шогирдлари сон-саноқсиз. Улар учун ўз устозларининг ҳар бир фаолияти ҳамиша ибрат мактабидир.

Неъмат ҚЎШБОҚОВ,
Жиззах ДПИ тилшунослик кафедраси ўқитувчиси

ВАТАН, ЎЗБЕКИСТОН, ОНА...

... нақадар азиз, залворли сўзлар.

Уларни англамоқ, ҳис қилмоқ анчайин мураккаб юмуш. Шу туфайли бу тушунчалар залворини бировларга, айниқса ёшларга тушунтира билиш машаққатли, шу билан бирга шарафли вазифадир.

Тошкент шаҳридаги 70-мактабнинг бошланғич синф ўқитувчиси Нигора Шокирова она тили дарсида бу туйғуларни доскадан тўппа-тўғри шогирдлар юрагига кўчириш учун бор маҳоратини ишга солади. Зеро, дарсларининг аввали шу учта сўздан бошланиб, унинг мазмуни, моҳиятини ҳам шу учта сўз ташкил этади.

Р. АЛЬБЕКОВ олган сурат

Tuhfa

«ХИЁБОН»ДА ЯНГИ МАКТАБ

2 сентябр куни Тошкент тумани Ғиёс Умаров номидаги жамоа хўжалигининг «Хиёбон» қишлоғидаги ўғил-қизлар янги мактабга қадам қўйдилар. Улар ҳаяжонини кўриб жамоа раҳбарлари ҳам роса суюнишди.

Аслида мактаб қурилиши 1998 йилнинг баҳорида бошланган эди. Унга жамоа хўжалиги юз миллион сўм пул ажратди. Шундан сўнг ишлар юришиб кетди. Қурилишда нафақат қурувчилар, балки ҳашарчи ота-оналар ҳам фаол иштирок этишди.

Хуллас, улар ҳамжиҳатликда меҳнат қилишиб, янги мактабни болажонларга янги ўқув йилигача, яъни мустақиллик байрамига туҳфа этишди.

Тўйчи ТОЛИПОВ

Maktabgacha ta'lim

БОЛАЛИКДА ЎРГАНГАН ҲУНАР

кўнгилга ўйилган нақш

Боғчамизда амалга оширилаётган таълим-тарбияга оид тадбирлар қўл меҳнати, миллий ҳунармандчилик ва одобнома йўналишида олиб борилади.

Катта ва тайёрлов гуруҳи болажонлари лотин графикасига асосланган ўзбек ёзуви, рус тилини машғулот сифатида, инглиз тилини эса тўгарак тариқасида ўрганаётирлар. "Таълим тўғрисида"ги Қонун ҳамда "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури"ни амалга ошириш борасида дилбандлар масканида тилга олса арзирли тадбир олиб борилмоқда. Жумладан, ТРИЗ ҳамда Монтессори услуби асосида ташкил этилаётган мужассам машғулотларда мурғак қалблар математик тасаввур, бадиий нутқини ривожлантириш ҳамда жисмонан ва ақлан ривожлантиришга алоҳида эътибор берилаётир.

Уч йилдирки, ўрта, катта ва тайёрлов гуруҳлари дилбандлари халқ амалий санъати турлари бўлмиш кулолчилик, зардўзлик ва ганчкорлик сирларини ўрганмоқдалар. Сопол ишлаб чиқариш буюмлари фабрикасидан лой келтирилади. Айрим вақтларда эса нуридийдаларнинг ўзлари ёғ, салфетка, газета қўшиб кулолчилик лойини тайёрлайдилар. Лой болакайларнинг энг яхши кўрган нарсаси. Шу боис улар дастлаб пластилиндан, сўнгра кулолчилик лойидан оддийдан мураккабга, яъни мева, сабзавотлар ясашни, сўнгра қушлар, ҳайвонлар, ундан кейин эса уй-рўзғорда ишлатиладиган буюмлар ясашни ўрганмоқдалар. Элементларни ўрганишгандан сўнг "Чўпон яйловда" композициясини ясашади. Композицияда чўпон ва қўйқўзилар тасвирланади. Тарбиячи Гўзал Аббосова ва миллий ҳунармандчилик маркази ўқитувчилари Умар Ҳожиакбаров ҳамда Тоҳир Раҳматуллаевлар машғулот сифатида ҳафтада икки марта кулолчиликнинг ўзига хос нозик сирларидан сабоқ бермоқдалар. Ширинтойларнинг жажжигина кулолчилик асбоблари туман ва шаҳар миқёсидаги семинарларда намойиш қилинди.

Жорий йилда кичкинтойлар маскани тайёрлов гуруҳининг 50 тарбияланувчисидан 30 нафари миллий ҳунармандчилик марказининг 1-синфига тест орқали олинди. 15 нафари 177-мактабда ва қолганлари "Ором" боғча-мактаб ва БТТМда таҳсил оладилар.

Миллий ҳунармандчилик марказида болаларга каштачилик, дурадгорлик, қилқаламликдан дастлабки кўникма берилиб, уларда касбга меҳр-қизиқиш уйғотилади. Ўқувчилар ишлаб чиқариш комбинати билан ҳам яқин алоқа боғлаганмиз. Боғчада мусиқа раҳбари Мазмуна Умарова раҳбарлигида "Ниқоб" театри ташкил этилган. Чавандозлик, дорбозлик, каптар, қуён, айиқ, шер ўйнатувчилар, кўзбўямачи, масхарабозлардан иборат ўзбек миллий сайёр цирки ҳам фаолият кўрсатаётир. Бу каби қизиқарли ва ранг-баранг ўйинларни изланувчан, тажрибали мураббийлар Барно Муротова ҳамда Муҳайё Эгамбердиевалар ўргатмоқдалар.

Икки йилдирки, дилбандлар масканида якшанбалик мактаби фаолият кўрсатмоқда. Ўтган йили болалар боғчасига жалб этилмаган 25 нафар, бу йил эса 28 нафар кичкинтой мактабга тайёрланди. Болажонлар билан Гўзал Аббосова сентябрь ойидан бошлаб шанба ва якшанба кунлари икки соатдан шуғулланди. Уларга илк иқтисодий таълим, тасвирий фаолият, математика, лотин графикаси ўргатилди. Асосан Бекобод маҳалласидаги кам таъминланган оилаларнинг фарзандлари мактабга бепул тайёрланди.

Навбатдаги орзуимиз ширинтойлар масканини соғломлаштириш марказига айлантириб, тез-тез шамоллайдиган нозик қалбларни даволаб, чиниқтириб, келгусида давлатимиз равнақига муносиб ҳисса қўшадиган соғлом, бақувват, баркамол инсонни вояга етказишдир.

Моҳира АКРОМОВА,
Тошкент шаҳар Акмал Икромов туманидаги 550-болалар боғчаси мудираси

Ekologiya va huquq

ЯШАШНИНГ ЯНА БИР ШАРТИ

ЁШЛАРДА ЭКОЛОГИК-ҲУҚУҚИЙ ТАФАККУРНИ ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ АЙРИМ ЖИҲАТЛАРИ ХУСУСИДА

Ҳозирги бозор шароитида мустақил Республикамизнинг экологик сиёсатини мустаҳкамлашда ёшларнинг кенг иштирокини таъминлаш муҳим аҳамият касб этади. Ушбу вазифани самарали ҳал этиш ёшларни экологик-ҳуқуқий тарбиялашнинг барча тизимлари бўйича чуқур мушоҳада юритишни талаб қилади.

Республикамизнинг 1992 йил 9 декабрда қабул қилинган «Табиатни муҳофаза қилиш тўғрисида»ги Қонуни ҳамда кейинги пайтда қабул қилинган бир қатор экологияга оид ҳужжатларнинг моҳияти, мазмунини ва вазифаларини ёшларимиз яхши англаган ҳолда уларга амал қилиш ҳамда бажарилишини таъминлашга ҳам ўз ҳиссаларини қўшишлари лозим. Шу билан биргаликда барча фуқаролар, айниқса, ёшларимиз мустақил давлатимизнинг экологик сиёсати ва унинг мазмунини, ҳуқуқий экологик муаммолар ҳамда уларни ҳал қилишнинг иқтисодий-ҳуқуқий томонларини яхши билишлари, билимларни амалиётда қўллаш, яъни жамият фаолиятининг ҳуқуқий соҳасига фаол қўшилишлари зарур.

Янгича экологик-ҳуқуқий тафаккурни шакллантиришда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1998 йил 29 май 235-сонли «Жамиятда ҳуқуқий маданиятни юксалтириш миллий дастурини амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори муҳим аҳамиятга эгадир.

Таъкидлаш жоизки, бу йўналишда адабиётлар ҳалигача талаб даражасида эмас. Умуман олганда, экологик-ҳуқуқий тафаккур билиш, тасаввур қилиш, назариялар ва экологик қонунларни ҳақиқий ҳаётий муаммоларга татбиқ этиш ҳамда тегишли тарзда ҳаётда ўз йўналишини топиш, фаолиятни тўғри ҳал этишни қамраб олади.

Демак, экологик-ҳуқуқий тафаккур фуқароларнинг, жамиятнинг ҳаётидаги экологик, иқтисодий, ҳуқуқий ҳодисаларга муносабатини ифодалайдиган тушунчалари, ғоялари, қарашлари, тасаввурлари мажмуидир.

Шуни таъкидлаш жоизки, экологик-ҳуқуқий тафаккур эгалланган билимларга асосланади, улар эса, ўз навбатида иқтисодий ва ижтимоий ҳаётда, экологик сиёсат ва дунёқарашларда, амалий жараёнларда намоён бўлади.

Ҳозирда бундай билимлар талаб даражасида эмас, дейишга асосимиз бор. Бунинг натижасида ҳуқуқий саводхонлик пасайиб кетмоқда.

Мактаб ўқитувчилари, институт ва университет талабалари ўртасида социологик тадқиқот ўтказилиб ёшлардан «Экологик-ҳуқуқий тарбия нима?» ва «унинг иқтисодий-экологик тарбия билан боғлиқлиги қандай»лиги сўралганда анкета саволларига 84 фоиз нотўғри жавоб, 10 фоиз жавоб беришга қийналишлар ҳамда 6 фоиз чала жавоб олинган.

Олий таълим даргоҳларида «Экология ҳуқуқининг ўқитилишини хоҳлайсизми?», деган саволга эса, 91 фоиз «Биз ўқишни хоҳлаймиз, аммо ўтилмаяпти», 9 фоизи эса, «Ўқишни хоҳламаймиз», деб жавоб берганлар.

Асосан социологик тадқиқотлар тарзида тузилган 16 саволга кўпроқ Тошкент Давлат юридик институти, ТошДУнинг ҳуқуқшунос-педагог факультети талабалари тўғри жавоб беришга ҳаракат қилганлар.

Бизнингча, бундай бир ёқлама саводхонликнинг асосий сабабларидан бири ўқув юртлари талабаларининг «Экология ҳуқуқи» фанларига иккинчи даражали деб қарашлари туфайлидир. Шу ўринда кўп нарса экологик-ҳуқуқий фанларни ўқитиш сифати ва ўқитувчиларга ҳам боғлиқ эканлигини айтиб ўтиш ўринлидир.

Баъзи педагоглар ўқувчиларни мураккаб экологик вазиятлар билан таништириб, улардан экологик-ҳуқуқий қонунларни билишни талаб қилиш ортиқча, мақсадга мувофиқ эмас, бусиз ҳам ўқувчи-талабалардан кўп нарса талаб қилинади, деб ҳисоблашади. Натижада ўқувчи ва ёшларга экологик вазиятлар ҳолатлар сабабларини билиш, эшитиш зарурдек кўринса-да, аммо қабул қилинган экологик қонунларни билиш унчалик муҳим эмас деган тасаввур пайдо бўлади.

Ҳолбуки, мактабларда ўқитиладиган бир қатор ҳуқуқий фанлар экологик-ҳуқуқий билимларни қизиқиб, тўла эгаллаш имкониятини яратади. Тажрибаларимиз шуни кўрсатмоқдаки, мактаб, лицей, коллежларда таҳсил олаётган ҳар бир ўқувчи деярли экологик-ҳуқуқий билимлар берилишини, экологик мавзуларга қизиқишини, аммо мактаб, лицей, коллежлардаги ўқув дастурлари уларни қаноатлантирмаётганлигини таъкидламоқдалар.

Ёшларнинг 50 фоизи экологик-ҳуқуқий билимларни ўзбек тилидаги китоблар, дарсликлар орқали олишларини таъкидлаганлар. Газета ва журналлардан, радио ва телевидениедан эса, 18 фоиз олишларини билдиришмоқда.

Кўриниб турибдики, бозор муносабатларига ўтаётган демократик ҳуқуқий жамият экологик-ҳуқуқий тафаккурнинг мақбул модели ўз-ўзидан шаклланади, деб кутиб ўтирмайди. Демак, бундай ёндашув экологик-ҳуқуқий тафаккурга жиддий тўғаноқ бўлиши мумкин.

Шунинг учун ҳам, ҳозирги шароитда биринчи галда замонавий ишлаб чиқаришнинг барча ходимлари ҳамда ёшларимизга чуқур экологик-ҳуқуқий билимлар ва уларни амалиётда қўллаш кўникмаларини сингдириш талаби қўйилмоқда.

Экологик-ҳуқуқий таълимнинг асосий мақсади экологик-ҳуқуқий тушунчалар, қонунлар ва уларнинг ҳаётийлиги, экологик-ҳуқуқий маданият ҳамда бошқа масалаларнинг моҳиятини очиб беришдан иборат.

Экологик-ҳуқуқий тарбиянинг мақсади эса ўзлаштирилган билимлар асосида табиат ва унинг бойликларига, жамият келажагига, фуқароларга нисбатан онгли, масъулиятли муносабатни шакллантиришни кўзлайди.

Ҳаётда ўқувчи, ёшларнинг бу борадаги таълим-тарбиясини, тафаккурини шундай ташкил этиш ҳамда шакллантириш керакки, у муайян муаммоларни ҳал этиш билан боғлансин.

Фикримизча, алоҳида эътиборни ёшлар билан ишлашнинг услуб ва усулларини чуқур ўрганишга қаратиш мақсадга мувофиқдир. Ўқувчи-ёшларимизни ўқитишда муайян экологик шароит ва мақсадлар уйғунлигига эътибор бериш керак. Ана шундагина келажак учун табиат бойликларини кўз қорачиғидек сақлайдиган, янги экологик-ҳуқуқий тафаккурга эга бўлган малакали кадрлар тайёрлаш имкониятига эга бўламиз.

Жуманазар ХОЛМЎМИНОВ,
Тошкент Давлат юридик институти ҳузуридаги «Ҳуқуқий маърифат тарғиботи Маркази» директори ўринбосари, юридик фанлари доктори

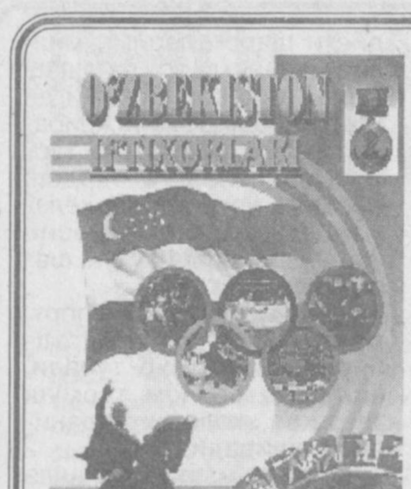

Timur TULYAKOV
1975 yil 11 fevralda tug'ilgan. 1998-1994 yillarda Andijondagi sport-texnika bilim yurtida boks bo'yicha ta'lim oldi. Ayni vaqtda Andijon Davlat universitetining fizkultura fakultetida o'qimoqda. Boks bo'yicha xalqaro sport ustasi. AQSHda, Bangkokda o'tkazilgan musobaqalar sovrindori. «O'zbekiston iftixori» faxriy unvoni egasi.

TEMIR IRODALI TIMUR

Xalqimizning «No'xatvoy polvon» degan cho'pchagini ko'pchilik bolalar yaxshi bilishadi. Sababi no'xat doni jajjigina bo'lishiga qaramay, o'ziga qarshi chiqqan barcha dushmanlarini yengadi. «Kichkinagina mitti – Xolxo'jani yiqitdi» deganlaridek, ana shu no'xat «Pahlavon» nomini oladi. Timur Tulyakovni ringda ko'rgan tomoshabin beixtiyor ana shu xalq ertagini eslaydi. Chunki, Timur jussasi kichik bo'lishiga qaramay, qanchadan-qancha pahlavonlarni yengib chiqib, dog'da qoldirgan. Tinib-tinchimas, tirishqoq Timur boks bilan 12 yoshidan boshlab qattiq shug'ullandi va har tomonlama chiniqib ulg'aydi.

Taqdir taqozosi bilan Timur Tulyakov juda ko'p mamlakatlarda bo'lgan. Tengdoshlari uni hazillashib «Jahongashta Timur» deyishadi. Otasi harbiy xizmatchi bo'lgani uchun goh Germaniyada, goh Ashgabadda yashashiga to'g'ri kelgan. Qirg'izistonda istiqomat qilishgan paytida bokschilar xonadoni bilan qo'shni turishardi. Bu Timur uchun kutilmagan tuhfa edi. Taniqli xalqaro sport ustasi Quvonchbek To'yg'onboyev bilan birgalikda Timur ham qo'lqopni qanday kiyishdan tortib, boksning barcha sir-asrorlarini qunt bilan egalladi. Ayniqsa u ilk ustozi Leonid Borisovich Rostorguyevning nomini hurmat bilan tilga oladi. U 13 yoshidan boshlab musobaqalarda qatnasha boshladi. Andijon shahrida esa unga Lochin Qo'chqorov, Aleksandr Razmaxov va Mars Qo'chqorovlar murabbiylik qilishdi.

1991 yilda Toshkentda o'tkazilgan yoshlar musobaqasida qatnashib, 46 kilogramm vazngacha bo'lgan normativni bajardi va tengdoshlari orasida birinchi sport ustasi bo'ldi. Kamtarga kamol deganlaridek, u ko'plab xalqaro turnirlarda bellashib, shuhrat cho'qqilarini egalladi. Bundan olti yil avval musobaqalarning birida Timurning o'ng qo'li qattiq jarohatlandi. Uzoq yillik ko'nikma va ustozlarining daldasi bilan mashqni yana davom ettirdi. Natijada 1995 yilda Toshkentda o'tkazilgan Osiyo chempionatida bronza medali sovrindori bo'ldi. 1997 yilda Budapeshtda o'tgan xalqaro turnirda to'rtinchi o'rinni egalladi.

1998 yildan boshlab Timur Tulyakov uchun sportchilar tili bilan aytganda «yulduzli daqiqa»lar boshlandi. Dastlab Amerika Qo'shma Shtatlarida o'tkazilgan musobaqada 54 kilogrammgacha vaznli bokschilar bilan uch marta kurashga tushib, barchasini yengdi. Birinchi to'qnashuvda rossiyalik ikki marta jahon chempioni Rayimqul Malaxbekovni 5-4 hisobida yutdi. Tomoshabinlar bu og'ir kurashda o'zbekistonlik chuvakkina yigit g'olib bo'lishini sira kutishmagan edi. Yoki kubalik mashhur bokschi Voldemar Fond bilan bo'lib o'tgan keskin kurashni eslaylik. Timur Voldemarga jahon chempionatida yutqazib qo'ygandi. Shuning uchun ikkinchi uchrashuv andijonlik yigitcha uchun katta, sinov edi. Kubalik bokschi o'ziga tanish bo'lgan raqibini negadir mensimay o'yinga tushdi va masalani uzil-kesil hal qilmoqchi bo'ldi. Biroq jang Voldemar kutganday bo'lmadi. O'yinning tugashiga sanoqli daqiqalar qolganda, 15:14 hisob bilan Timur g'alaba qozondi. Zal qarsaklardan larzaga keldi.

1998 yilda Bangkokda o'tkazilgan XII Osiyo o'yinlarida Timur Tulyakov dastlab koreyalik, keyin eronlik charm qo'lqop ustalarini yengdi. Afsuski, Timurning qo'li yana lat yedi. Tibbiy yordam ko'rsatildi. Har bir o'yin oldidan o'ng qo'liga ukol qilib, muzlatishga to'g'ri keldi. U ringga chiqqanda ko'proq chap qo'li bilan himoyalandi va hujum qildi. Zarur paytda o'ng qo'lini ishga soldi. Shunga qaramay yurtdoshimiz finalga chiqdi. Temir irodali Timur yakunlovchi o'yinda ham yengishga tayyor edi. Murabbiylari uning kelajagini o'ylab, bu o'yinni oxiriga yetkazishga ruxsat berishmadi. Lekin Timurning bu musobaqada olgan kumush medali oltindan ham qimmatlidir.

«O'zbekiston iftixorlari» to'plamidan olindi

O'lkamizni o'rganamiz

САЙРНИНГ СИНАЛГАН УСУЛИ

Югурдак этиклар эртагига ўхшаб, велосипед бизга пиёда ёки ҳозирги вақтда шаҳар транспортида юришга қараганда анча тезроқ ҳаракат қилишга ёрдам беради. Ҳозир шаҳар транспортида трамвайларда, троллейбусларда, автобусларда бир соатдаги ўртача тезлик 12 км.ни ташкил этади. Велосипеддаги тезлик соатига — 15 км. Велосипед — вақтни тежаш, ҳавонинг тозалиги, соғлик учун фойдалидир. Велосипедни ҳайдаш ҳисобига қон айланиш оёқдан юраккача кўпайиб, мускулларни мустаҳкамлаб, ўпкани ривожлантиради. Тезликни сезиш, ҳар доим аҳвол ўзгариши нерв системага яхши кайфият ва ижобий ҳолатни бахш этади. Бу тўлиқ мускул, бўғин ва оёқ суякларини шикастланишга имкон бермайди, балки хоҳлаган одамлар, ҳаттоки улуғ ёшдагилар ҳам юриши мумкин бўлади.

Велосипедда шуғулланишни катта бўлмаган (10-15 км дан ошиқ бўлмаган) масофага юришдан бошлаш керак. 5-6 машғулотдан кейин ҳар доим масофани 3-5 км кўпайтириб, айрим вазиятларда уни 50-80 кмга секин-аста етказиш лозим. Эгарга ўтиришдан олдин катта бўлмаган 5-6 та гимнастик машқларни бажариш зарур. Юриш вақтида чарчаш ҳоллари пайдо бўлса, тўхтанг ва бир неча машқларни бажаринг: бошни айлантириш, қўлларда ҳар хил ҳаракатлар, гавдани олдинга ва ён томонларга энгаштириш, эгилишлар ва ҳоказо. Бу машқларни юришдан кейин ҳам бажаринг.

Шаҳар атрофига сайр қилишни дам олиш кунларига режалаштиринг. Ўзингиз билан катта бўлмаган юк халтани, медицина дорихонаси, совун, ичиш учун сув, овқат жойланиши зарур. Сайр вақтида кўча ҳаракат қоидасига қаттиқ риоя қилинг. Агар сиз гуруҳда бўлсангиз, унда кетма-кет бир қатор йўлнинг чап қирғоғидан 8-10 м оралиқда ҳаракатланинг. Ҳаракат тезлиги гуруппадаги энг кучсизнинг имкониятига қараб ўрнатилади. Ҳаракатда у ўртада, олдида ва орқасида эса тажрибали ва олдиндан тайёрланганлар юриши керак. Гуруҳ бўлиб саёҳат қилиш жуда қизиқарли ва кўп хурсандчилик келтириши мумкин.

Б. ФАЙЗУЛЛАЕВ, РЁСЎМ услубчиси

Xullas...

ВЕРТОЛЁТДА ҚИЗ БОЛА

Аёлларнинг машина ҳайдашларини кўрганмиз. Аммо вертолётни пирпирак қилиб учирганларини кўрмаганингиз аниқ.

Плеханов номидаги халқ хўжалиги академияси талабаси Олеся Мифтахова аудит мутахассислиги бўйича ёзги имтиҳонларини топшириб бўлгач, одати бўйича севимли машғулотига шўнғиди. Ҳар дам олиш кунлари Олесянинг экипажи Егоревск авиаклубида машқ қилади. Обҳаво унинг учун иккинчи даражали.

Бундан 14 йил муқаддам Мифтахова томонидан ясалган вертолёт макети шаҳар аэроклубида катта шов-шувни келтириб чиқарган эди. Энди эса «вертолётда учиш — менинг тақдирим» дея бу қиз барчани ҳайратга солмоқда.

ХАВФЛИ СОВҒА

Ёқутистон авиакомпаниясининг учувчиларидан бирига номаълум почтальон ажойиб совға келтирди: магнитола. Учувчи хурсанд бўлиб кетди, аммо кўнгли ниманидир сезиб, тегишли идорага мурожаат қилди. «Посилка» билан қизиқиб кўрган милиция ходимлари унинг ичига портловчи граната қўйилганини аниқлашди. Шошилинч равишда подъездда яшовчиларнинг барчасини уйларидан чиқариб юборишди.

Қимматбаҳо совға кимга ва нима учун юборилган? Ўлим келтирувчи ускунани учувчиникига ташлаб кетган почтальоннинг мақсади нима?

Саволлар «қалашиб» кетди. Ҳуқуқ-тартибот органлари столга қўйиб кетилган хавфли совғанинг «ташкилотчи»ларини қидиришга киришдилар.

САБРСИЗЛИК КЕЛТИРГАН ЖАФО

«Сабр қилсанг, ғўрадан ҳолва битар» деган гап бор. Аммо рости бунга ҳаммамиз ҳам амал қилавермаймиз. Сабрсизлик оқибатида эса кўнгилсиз воқеалар келиб чиқади.

Кузбасс ҳудудидаги Юрга шаҳарчасида яшовчи эркак уйига келганида, эшик берк эди. Хотини қўшниларига калит қолдирмаган. Деворга осилиб, деразa орқали ичкарига кириш фикри миясига келганидан, у хурсанд бўлиб кетди.

Қаердандир ингичка арқон топди-да, бир амаллаб тепадаги қозиққа илди. Арқонга тирмашиб чиқаётган эди, иккинчи қаватга етар-етмас ерга гуппа қулаб тушди. Бундай пайтда мувозанатни сақлаш ҳам мушкул-да... Ўзини ўнгаролмай, ҳушидан кетди.

Касалхонада эса унинг мияси чайқалгани аниқланди. Хотини эса на ўзини, на эрини айблашни билар, пиқ-пиқ йиғларди.

БАДАВЛАТ КИШИЛАР

Арабистон ярим оролидаги энг бадавлат киши Аравий Фаҳд бўлиб, у 20 миллиард долларга эга. Қувайт амири шайх Жобир ас-Сабоҳ 5 миллиард доллари билан Фаҳддан кейинги ўринда туради.

Шу ерда бир гап. Улкан бойлик соҳиблари уни вужудга келтириш сирларини ҳеч кимга, ҳаттоки рафиқаларига ҳам айтишмайди.

ana shunaqa gaplar...

Sport maydonchasi

ЭНГ НУФУЗЛИ ТУРНИР

Теннис бўйича «Президент кубоги» ўйинлари бошланишига 4 кун қолди. Кафельников, Руседени, Кифер, Сафин каби теннис юлдузлари иштирок этишни ихтиёр этган бу мусобақа юртимизда спортнинг равнақи ва давлатимиз обрўсига хизмат қилишига шубҳа йўқ.

ОЛИЙ ТАБАҚА

Олий табақа жамоалари навбатдаги турда ўйнашди: «Нефтчи» - «Бухоро» - 5:0, «Темирйўлчи» - «Зарафшон» - 3:2, «Трактор» - «Дўстлик» - 1:1, «Янгиер» - «Андижон» - 1:1, «Металлург» - «Хоразм» -1:0, «Навбаҳор» - «Насаф» - 4:3, «Самарқанд» - «Сурхон» - 1:1, «Пахтакор» Осиё кубокларида ўйнаганлиги боис «Сўғдиёна» билан ўйини қолдирилди.

РЕКОРД ЯНГИЛАНДИ

Жанубий африкалик Пенни Хейнс 100 мга брасс усулида сузиш бўйича жаҳон рекордини янгилади - 1.05.57. У илгариги рекорд соҳиби австралиялик Саманта Райлидан маррага 13 миллисекунд тезроқ етиб келди.

ЖЎЖА САНАЙДИГАН ВАҚТ

ҳам келиб қолди. Оврўпа терма жамоалари бугун EURO - 2000 турнирининг саралаш босқичида охиргидан олдинги тур учрашувларини ўтказадилар. Йўлланмани аллақачон нақд қилган Чехия терма жамоаси каби Италия, Швеция, Испания жамоаларининг ўз гуруҳларида ғолиб чиқишлари имконияти кўпроқ.

ЖАҲОНГА ЧИҚҚАН КУРАШ

Душанба куни халқаро кураш ассоциацияси тузилганлигининг бир йиллиги муносабати билан сўлим «Анҳор» кафесида ош берилди. Ошдан сўнг матбуот конференцияси бўлиб, унда миллий спорт туримизнинг жаҳонга чиқиши, равнақи ҳақида сўз борди. Шунингдек, етакчи курашчиларимизга соврин-совғалар улашилди.

Ko'ngil bitiklari

ФОЙДАСИ ЙЎҚ ҲУНАРЛАР

Фойдаси йўқ ҳунарлар эгасининг офати,
Фойдаси бор ҳунарлар иқболи, саодати.

Ҳунарингни кўрсатсанг, кўп нарса ундирасан,
Насиб этади сенга ҳаёт завқи, роҳати.

Ҳунарингни хор қилсанг, зор бўласан ош, нонга,
Ялқовларга қўшилсанг, уради касофати.

Ҳунарингни ишга сол тузук яшайин десанг,
Ғайрат қилсанг сеники дунёнинг фароғати.

ТУШДИ

Кўз нуринг олдимдаги неъмат, гулобга тушди,
Сўнгра менга — ишқингда куйган бетобга тушди.

Барча ҳаракатимни кузатдинг синчков қараб,
Мадҳинг назмий баёзга, шеърий китобга тушди.

Мен қарагач, уялиб жамолингни яширдинг,
Рўмол тўсган рухсоринг шу пайт ниқобга тушди.

Сочларинг қўнғироғи юзингни бекитганда,
Тўра, унинг сояси гўё офтобга тушди.

ЁМОНЛАР ҲАҚИДА

Дедим: ким ёмон? Деди: ўта виждонсиз ёмон.
Дедим: яна-чи? Деди: барча суқли кўз ёмон.

Дедим: ёшлар ичида қанақаси ёқмайди?
Деди: ҳаёсиз юрган дайди ўғил, қиз ёмон.

Дедим: егуликларнинг қайси инсонга зарар?
Деди: миннатли бўлса, ундай неъмат-туз ёмон.

Дедим: суҳбат сўнггида сўнгги ёмонни билдир.
Деди; эй дўстим Тўра, қўпол, аччиқ сўз ёмон.

Тўра ЖУМАН

QUTLOV

Ҳурматли устозимиз Саидлуқмон УБАЙДУЛЛАЕВ!

Сизни таваллуд айёмингиз билан чин юракдан қутлаймиз.

Сизни 30 йилдан ортиқ вақт мобайнида кўплаб шогирдлар тарбиялаган тажрибали мураббий ва айни пайтда жамоамизнинг ташаббускор раҳбари сифатида биламиз. Машаққатли ва шарафли фаолиятингизга ҳамиша омад тилаймиз.

Ўрта Чирчиқ туманидаги 30-ўрта мактаб жамоаси.

Ўзбекистон Республикаси Таълим муассасаларига қабул қилиш бўйича Давлат комиссиясининг 1999 йил 18 август 4-сонли ва 30 август 5-сонли қарорига мувофиқ Низомий номидаги Тошкент Давлат Педагогика Университетининг сиртқи бўлимига ҳужжат топшириб, Давлат Тест синовларида юқори кўрсаткичларга эришган абитуриентлар қуйидаги ихтисосликларнинг сиртқи бўлимларига пулли шартнома асосида қабул қилишга тавсия этилганликларини маълум қиламиз.

1. Математика ва информатика (ўзб)	144,70 баллдан	114,10 баллгача
2. Математика ва информатика(рус)	129,90 баллдан	111,90 баллгача
3. Физика, Астрономия, Касбга ўргатиш	121,60 баллдан	111,40 баллгача
4. Кимё	154,00 баллдан	113,10 баллгача
5. Биология	149,60 баллдан	114,30 баллгача
6. География	137,20 баллдан	115,40 баллгача
7. Ўзбек тили ва адабиёти	160,00 баллдан	113,90 баллгача
8. Рус тили ва адабиёти	190,10 баллдан	113,60 баллгача
9. Педагогика ва бошланғич таълим услубиёти (ўзб)	138,50 баллдан	113,10 баллгача
10. Педагогика ва бошланғич таълим услубиёти (рус)	130,00 баллдан	114,70 баллгача
11. Педагогика ва психология (мактабгача таълим) Дефектология (ўзб)	142,30 баллдан	113,50 баллгача
12. Педагогика ва психология (мактабгача таълим) Дефектология (рус)	148,10 баллдан	115,00 баллгача
13. Тарих (ўзб)	178,40 баллдан	164,60 баллгача
14. Тарих (рус)	188,60 баллдан	175,10 баллгача
15. Касбга ўргатиш (техника йўналиши бўйича) (ўзб)	129,10 баллдан	112,70 баллгача
16. Касбга ўргатиш (техника йўналиши бўйича) (рус)	106,00 баллдан	96,10 баллгача
17. Мусиқа - педагогика	142,50 баллдан	117,40 баллгача
18. Чизмачилик ва тасвирий санъат	120,70 баллдан	105,40 баллгача

Юқорида айтилган кўрсаткичларга эришган абитуриентларни Университет Маркетинг бўлими билан боғланиб, шартномаларни зудлик билан 15 сентябргача расмийлаштиришларини сўраймиз.

Маълумотлар учун телефон рақамлари:

Маркетинг бўлими 55 - 50 - 77

Қабул комиссияси 55 - 70 - 27

РЕКТОРАТ

Ma'rifat

ТАЪСИС ЭТУВЧИЛАР:
Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги, Ўзбекистон Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Таълим ва фан ходимлари касаба уюшмаси Марказий Қўмитаси.

Бош муҳаррир
Ҳалим САИДОВ

Таҳрир ҳайъати: Йўлдош АҲМЕДОВ, Жуманазар БЕКНАЗАРОВ, Икром БЎРИБОЕВ (масъул котиб), Шукур ЖОНБОЕВ, Қурбонбой МАТҚУРБОНОВ, Нўъмонжон РАҲИМЖОНОВ, Абдусамат РАҲИМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Йўлдош САИДЖОНОВ, Ҳулкар ТЎЙМАНОВА, Саъдулла ҲАКИМОВ, Ўткир ҲОШИМОВ

Рақам ва далиллар ҳаққонийлиги учун мақолалар муаллифлари масъулдирлар. Фойдаланилмаган мақолаларга жавоб қайтарилмайди. «Маърифат»дан материалларни кўчириб босиш таҳририят рухсати билан амалга оширилиши шарт.

МАНЗИЛИМИЗ: 700083, Тошкент, Матбуотчилар кўчаси,32. ТЕЛЕФОНЛАР: масъул котиб—136-56-42, хатлар ва оммавий ишлар бўлими—136-55-58.

Газетани IBM компьютерида Малоҳат ТОШОВА саҳифалади. Навбатчилар: Қурбонбой МАТҚУРБОНОВ, Ҳусан НИШОНОВ

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 20. ИНДЕКС: 149, 150. Г-0727. Тиражи 24020. Г. 1 2 3 4 5 6 Ҳажми 2 босма табоқ. Офсет усулида босилган, қоғоз бичими А-2.

«Шарқ» нашриёт матбаа концерни босмахонаси.

Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси 41-уй

Босишга топшириш вақти -20.00. Топширилди – 23.30